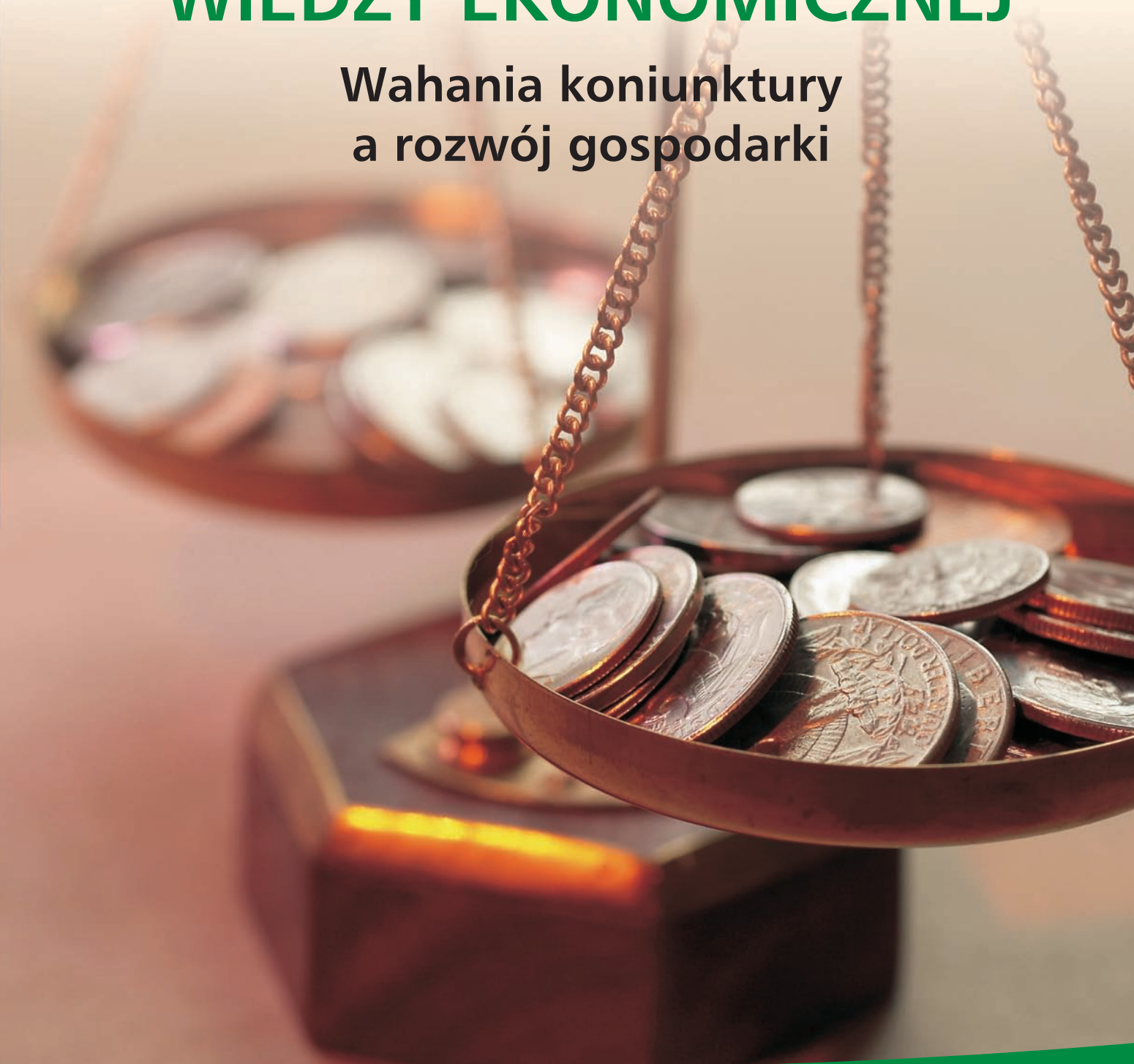

nr 5 (49) – czerwiec 2010 – numer specjalny

XXIII OLIMPIADA WIEDZY EKONOMICZNEJ

Wahania koniunktury
a rozwój gospodarki

Spis treści

Elżbieta Mączyńska	
Słowo od Prezesa PTE.....	1
Grzegorz Wałęga	
Sprawozdanie z przebiegu zawodów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej w roku szkolnym 2009/2010	3
XXIII Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej w obiektywie	18
opracował: Grzegorz Wałęga	
Zestaw pytań z zawodów I stopnia (szkolnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej	24
Zestaw pytań z zawodów II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej	29
Zestaw pytań z zawodów III stopnia (centralnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej.	34
Stanisław Owsiak	
Pieniądz – dzieje i współczesność	39

Redaktor naukowy: Artur Pollok

Opracowanie redakcyjne i korekta: Agnieszka Bąk

Wydawca:

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

ul. Nowy Świat 49

00-042 Warszawa

tel. 22 551 54 01, 22 551 54 05, faks 22 551 54 44

www.pte.pl, e-mail: zk@pte.pl

ISSN 1507-1383

Skład i druk:

TECHNET Sp. z o.o.

ul. Biskupińska 3A

30-732 Kraków

Nakład: 5000 egz.

Słowo od Prezesa PTE

„**B**iuletyn” ten jest publikacją specjalną, kierowaną przede wszystkim do uczniów i nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych uczestniczących w ogólnopolskiej Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej, i dotyczy jej XXIV edycji. Olimpiada ta organizowana jest przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, przy współudziale Ministerstwa Edukacji Narodowej. Wspierana jest ponadto przez współpracujące z naszym Towarzystwem instytucje, osoby prawne i fizyczne, którym na sercu leży troska o poziom edukacji ekonomicznej.

Olimpiada jest priorytetowym zadaniem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego jako organizacji statutowo zobowiązanej do krzewienia wiedzy ekonomicznej. Trudno przecenić wagę takiego przedsięwzięcia, zważywszy zwłaszcza na wciąż jeszcze niestatysfakcjonujący poziom świadomości ekonomicznej w społeczeństwie, co zarazem sprawia, że występuje dramatyczny deficyt przyszłościowej myśli strategicznej. „Niewiedza to noc umysłu, ale noc bez gwiazd i Księżyca” (Konfucjusz). Ważnym czynnikiem przewycięzania tego deficytu edukacyjnego jest popularyzowanie wiedzy ekonomicznej i zaszczepianie ekonomicznej myśli strategicznej w umysłach młodzieży przedmaturalnej. Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej niewątpliwie temu służy.

Już po raz dwudziesty czwarty, poczynawszy od roku szkolnego 1987/1988, młodzież szkół ponadgimnazjalnych staje w szranki o ekonomiczne laury olimpijskie. Choć jak w każdych olimpijskich zmaganiach, laury czekają tylko na najlepszych, to z pewnością wszyscy uczestnicy zawodów wygrywają poprzez sam fakt uczestnictwa w nich. Poświęcają bowiem czas i energię na zgłębianie wiedzy na temat zagadnień

nieodłącznych w codziennym życiu, niezbędnych w podejmowaniu rozmaitych decyzji i to nie tylko ekonomicznych. Niemalże w każdym dniu stajemy przecież przed koniecznością dokonywania wyborów, które w znacznej mierze mają podłoże ekonomiczne. Ekonomia bowiem to nauka o gospodarowaniu. Jej przedmiotem są dobra gospodarcze, czyli dobra rzadkie, a zatem takie, których zasoby są ograniczone. Stąd też racjonalne gospodarowanie nimi warunkuje lepsze zaspokojenie potrzeb ludzkich, co z kolei rzutuje na ogólną jakość naszego życia. Racjonalność taka wymaga wiedzy i inteligencji ekonomicznej, tym bardziej że istota „inteligencji” polega na umiejętności dostrzegania znaczenia codziennych spraw”. Wiedza ekonomiczna sprzyja trafności decyzji gospodarczych, w tym zwłaszcza codziennie podejmowanych decyzji dotyczących wykorzystywania najbardziej cennego i niestety nieodnawialnego zasobu, jakim jest czas. Ma on wymierne znaczenie w gospodarce pieniężnej. Czas, jeśli jest tracony, tracony jest bezpowrotnie. Olimpijskie zmagania to dla młodzieży z pewnością jeden z bardziej ambitnych sposobów zagospodarowywania czasu, który może być bieżącym i przyszłościowym źródłem nie tylko sukcesów i satysfakcji życiowej, ale także ważnym czynnikiem kształtowania dobrostanu społeczno-ekonomicznego.

Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej jest realizowana corocznie, każdorazowo pod innym hasłem przewodnim. W bieżącym roku szkolnym 2010/2011 jest to hasło: „Człowiek w świecie pieniądza”. Temat taki jest aktualny zawsze, ale obecnie nabiera specjalnego wymiaru. Wciąż jeszcze nie do końca pokonany globalny kryzys finansowy w spektakularny sposób wskazuje, jak groźne mogą być następstwa nieprawidłowego, zaślepionego chciwo-

ścią obchodzenia się z pieniądzem. Potwierdza to słuszność sentencji Benjamina Franklina, że „droga do bogactwa prowadzi przez pracę i oszczędność”, jednak zarazem wskazuje, że to „nie bogactwa czynią człowieka szczęśliwym, ale ich dobre użycie” (Cervantes). „Nie jest bogaty ten, kto dużo ma, lecz ten, kto dużo daje” (Fromm). Najcenniejszym zaś bogactwem i jego źródłem jest wiedza. Dokonania laureatów Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej potwierdzają, że wiedza ta jest dobrze wykorzystywana, Olimpiada służy bowiem wyłanianiu najbardziej utalentowanej młodzieży w dziedzinie ekonomii, a tym samym sprzyja rozwojowi i pozyskiwaniu dla dobra naszego kraju wysoko wykwalifikowanych ekonomistów, w tym naukowców oraz menedżerów.

O znaczeniu Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej dla popularyzowania wiedzy na temat gospodarki i teorii ekonomii świadczyć może chociażby fakt, że w ciągu minionych 23 lat uczestniczyło w niej blisko ćwierć miliona uczniów. Realizacja tak ważnego przedsięwzięcia jest możliwa dzięki społecznemu wysiłkowi wielu środowisk. W imieniu Zarządu Krajowego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i własnym bardzo dzięku-

ję wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w organizację Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej – za poświęcony wysiłek, potencjał intelektualny, czas i środki. Merytoryczny program tego przedsięwzięcia jest efektem pracy, liczącego 21 osób, Komitetu Głównego Olimpiady, w skład którego wchodzi wybitni naukowcy, doświadczeni nauczyciele przedmiotów ekonomicznych, a także eksperci reprezentujący praktykę gospodarczą. Dzięki zaangażowaniu współpracujących z Polskim Towarzystwem Ekonomicznym partnerów społecznych i mecenasów możliwe jest nagradzanie uczestniczącej w Olimpiadzie młodzieży, jej opiekunów naukowych i najlepszych szkół. Laureaci i finaliści Olimpiady mają pierwszeństwo w ubieganiu się o przyjęcie na wiele wyższych uczelni ekonomicznych, uniwersytetów, wyższych szkół technicznych i pedagogicznych.

Życzę uczestnikom Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej sukcesów i satysfakcji oraz wielu innych pożytków z pogłębiania wiedzy ekonomicznej i przybliżania się do lepszego rozumienia świata. *Felix, qui potuit rerum cognoscere causas* – szczęśliwy, kto zdołał poznać przyczyny wszechrzeczy (Wergiliusz).

Prezes

Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

prof. nadzw. dr hab. Elżbieta Mączyńska

Grzegorz Wałęga

sekretarz naukowy Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Sprawozdanie z przebiegu zawodów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej w roku szkolnym 2009/2010

1. Przygotowania do zawodów

W roku szkolnym 2009/2010 odbyła się XXIII Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej pod hasłem „Wahania koniunktury a rozwój gospodarki”. Patronat honorowy nad XXIII Olimpiadą objął wicepremier Rzeczypospolitej Polskiej, minister gospodarki Waldemar Pawlak.

Przygotowania do XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej rozpoczęły się w lipcu 2009 r. Jak co roku, również i w tej edycji wprowadzono szereg usprawnień organizacyjnych oraz podjęto działania mające na celu uatrakcyjnienie zawodów dla młodzieży.

Na podstawie doświadczeń z ubiegłej edycji zmodyfikowano m.in. elektroniczny formularz zgłoszenia udziału szkoły w zawodach Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej oraz strukturę pytań na zawodach II i III stopnia.

Komitet Główny Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wydał w nakładzie 5,2 tys. egzemplarzy „Informator o Olimpiadzie...” oraz plakat promujący zawody wśród uczniów. Dodatkowo ukazał się numer specjalny „Biuletynu Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego”, w całości poświęcony zawodom Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, w łącznym nakładzie 9 tys.

egzemplarzy. Ponadto po raz pierwszy przygotowano pamiątkowe dyplomy z podziękowaniem za udział w zawodach dla opiekunów naukowych i szkół biorących udział w XXII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej.

Materiały te zostały rozdyskutowane – na podstawie bazy teled adresowej pozyskanej z Ministerstwa Edukacji Narodowej – do szkół i kuratoriów oświaty w całej Polsce. Uzupełnieniem powyższych działań była przeprowadzona na szeroką skalę – podobnie jak w latach ubiegłych – akcja mailingowa (pocztą elektroniczną).

Duży nacisk został położony na efektywną komunikację ze szkołami, nauczycielami i uczniami. W tym celu wykorzystywano nie tylko internet, ale także pocztę tradycyjną i kontakty telefoniczne. Aktualizowana na bieżąco strona internetowa stanowi swoistą wizytówkę Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. Pozwala ona śledzić nie tylko wydarzenia związane bezpośrednio z zawodami, ale również przybliżyć działalność Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Uzupełnieniem działań w internecie jest forum internetowe oraz biuletyn (newsletter) rozsyłany pocztą elektroniczną, który zyskał stałe grono użytkowników.

2. Przebieg zawodów I stopnia (szkolnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Zgłoszenia szkół – zgodnie z harmonogramem – były przyjmowane do 30 września 2009 r. Do zawodów szkolnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej zgłoszonych zostało łącznie 14 066 uczniów z 837 szkół ponadgimnazjalnych. Aktualna edycja Olimpiady

spotkała się z największym zainteresowaniem w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim, mazowieckim, wielkopolskim i śląskim.

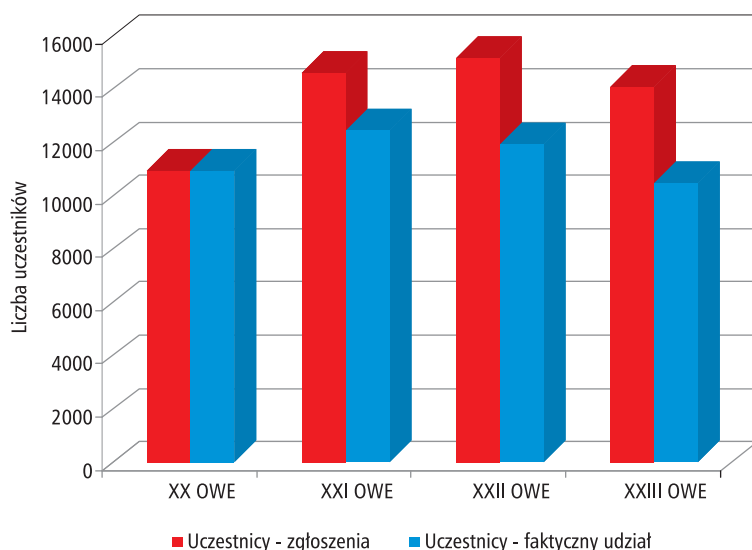
W każdym z tych sześciu województw chęć udziału w Olimpiadzie zgłosiło ponad tysiąc osób. Szczegółowe informacje na temat liczby zgłoszonych uczniów i szkół w poszczególnych komitetach okręgowych zawiera tabela 1.

Tabela 1. Zawody I stopnia (szkolne) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej – informacje o liczbie uczniów i szkół

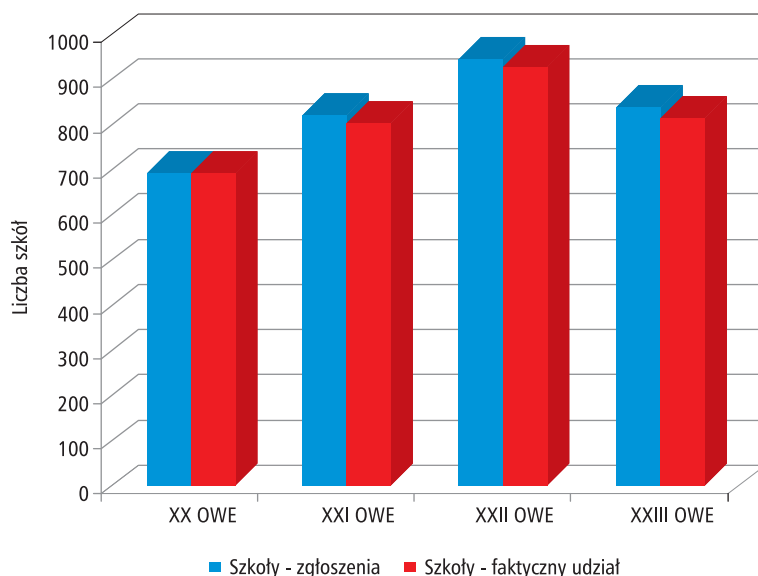
Siedziba Komitetu Okręgowego	Zgłoszenia		Faktyczny udział		Stosunek faktycznej liczby uczniów do nadesłanych zgłoszeń (w %)
	liczba osób	liczba szkół	liczba osób	liczba szkół	
Białystok	456	23	297	23	65
Bydgoszcz	1172	58	841	56	72
Częstochowa	388	20	357	20	92
Gdańsk	779	48	538	43	69
Katowice	1018	77	697	72	68
Kielce	396	27	304	27	77
Kraków	1027	69	764	69	74
Lublin	720	47	578	47	80
Łódź	764	45	636	44	83
Olsztyn	511	35	413	35	81
Opole	602	31	399	30	66
Poznań	1572	86	1212	84	77
Rzeszów	547	42	398	40	73
Szczecin	727	40	555	40	76
Warszawa	1457	89	998	85	68
Wrocław	1264	64	937	63	74
Zielona Góra	666	36	492	36	74
Ogółem	14 066	837	10 416	814	74

Analizując liczbę uczestników i szkół w zawodach ostatniej edycji, należy stwierdzić, że zawody Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej cieszą się dużym zainteresowaniem. Potwierdza to wysoki poziom merytoryczny i organizacyjny zawodów. Liczba szkół biorących udział w zawodach w ostatnich latach jest stała i oscyluje

wokół 800. Natomiast sytuacja demograficzna nie pozostaje bez wpływu na liczbę uczestników w ostatniej edycji – mniejsze grupy młodzieży w szkołach ponadgimnazjalnych zauważalne są również w statystykach dotyczących zawodów Olimpiady. Szczegółowe informacje na ten temat prezentują rysunki 1 i 2.

Rysunek 1. Liczba uczestników zawodów w ostatnich czterech edycjach Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Rysunek 2. Liczba szkół w ostatnich czterech edycjach Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Zawody I stopnia (szkolne) zostały przeprowadzone we wszystkich szkołach, które zgłosiły chęć uczestniczenia w Olimpiadzie i przystąpiły do niej w dniu 5 listopada 2009 r. Zawody rozpoczęły się o godzinie 9⁰⁰, a czas ich trwania wynosił 120 minut. Dystrybucja zestawów pytań na zawody szkolne odbyła się za pośrednictwem Poczty Polskiej listami poleconymi. Zestawy pytań zostały zabezpieczone tak, aby niemożliwe było zapoznanie się z ich treścią przed rozpoczęciem zawodów.

Uczestnicy Olimpiady odpowiadali na jedno pytanie opisowe o charakterze ogólnym (pre-

krojoowym), nawiązujące do hasła przewodniego, rozwiązywali zadanie z podstaw ekonomii oraz 35 pytań testowych (każde z jedną prawidłową odpowiedzią). Zestaw pytań na zawody I stopnia (szkolne) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wraz z rozwiązaniami znajduje się na stronie 24 „Biuletynu”.

Na podstawie protokołów Komitetów Okręgowych w zawodach szkolnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wzięło udział 10 416 uczniów z 814 szkół. Różnica pomiędzy liczbą zawodników zgłoszonych, a faktycznie przystępujących do zawodów wynio-

sła ok. 26%. Rozbieżność ta wynika w głównej mierze z rezygnacji części uczniów z wzięcia udziału w zawodach oraz sporadycznych przypadków zgłaszania zawyżonej liczby uczestników przez szkoły.

Klucz z prawidłowymi odpowiedziami na pytania z zawodów szkolnych został upubliczniony na stronie internetowej Olimpiady (www.pte.pl/owe). Na jego podstawie Komisje Szkolne dokonały wstępnej weryfikacji prac. Zgodnie z regulaminem Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej do Komitetów Okręgowych zostały przekazane wszystkie zestawy prac, zarówno wypełnione, jak i niewypełnione.

W terminie do 30 listopada 2009 r. składy jury powołane przy Komitetach Okręgowych dokonały weryfikacji prac nadesłanych przez szkoły. Na tej podstawie Komitety Okręgowe zakwalifikowały – na zasadach konkursu – do zawodów II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej łącznie 1061 uczniów. Średnia liczba punktów uzyskanych w zawodach szkolnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej przez uczniów zakwalifikowanych do zawodów II stopnia (okręgowych) wynosiła 61, a najczęstsza statystycznie liczba punktów (modalna) to 50. Analiza liczby punktów uzyskanych w zawodach szkolnych przez zawodników zakwalifikowanych do zawodów okręgowych wskazuje, że połowa zakwalifikowanych uzyskała co najmniej 59 pkt (mediana).

3. Przebieg zawodów II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Zawody II stopnia (okręgowe) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej odbyły się w środę 6 stycznia 2010 r. w siedemnastu Komitetach Okręgowych zlokalizowanych w największych miastach: Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze.

Zawody rozpoczęły się o godzinie 11⁰⁰, a czas ich trwania wynosił 120 minut. Uczestnicy zawodów okręgowych mieli przedstawić mechanizmy oddziaływania negatywnych zewnętrznych impulsów koniunkturalnych na gospodarkę Polski. Oprócz tego rozwiązywali zadanie z analizy finansowej i 30 pytań testowych. Zestaw pytań z zawodów II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej został zamieszczony w niniejszym numerze „Biuletynu” na stronie 29.

Prace uczestników zawodów II stopnia (okręgowych) zostały ocenione przez jury obradujące przy każdym Komitecie Okręgowym, a następnie przekazane do zespołu ds. weryfikacji wyników zawodów II stopnia (okręgowych), powołanego przez Komitet Główny Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej.

Do zawodów III stopnia (centralnych) – decyzją Komitetu Głównego – zostało zakwalifikowanych 100 najlepszych uczestników, którzy wywodzą się z 54 szkół. W tym roku o laury finalistów i laureatów rywalizowało 88 chłopców i 12 dziewcząt. W finałowej grupie znalazło się aż 8 uczniów z III Liceum Ogólnokształcącego im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni, 7 uczniów z I Liceum Ogólnokształcącego im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze oraz 6 uczniów z XIV Liceum Ogólnokształcącego im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu.

Średnia liczba punktów uzyskanych w zawodach II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej przez uczniów zakwalifikowanych do zawodów III stopnia (centralnych) wynosiła 64,3. Analiza wskazuje, że połowa zakwalifikowanych uczestników uzyskała co najmniej 63 pkt (mediana). Podobną wartość miała modalna.

Zmaganiom uczestników w Olimpiadzie zawsze towarzyszą działania edukacyjne i popularyzujące wiedzę ekonomiczną. Tak też było i w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej. Wszyscy uczestnicy zawodów okręgowych, ich opiekunowie naukowcy oraz szkoły otrzymali książkę G. Santambrogio pt. *Barwy pieniądza* (Wydawnictwo Jedność) oraz

książkę G.W. Kołodko pt. *Wędrujący świat* (Wydawnictwo Prószyński i S-ka). Po 3 tys. egz. każdej publikacji ufundował Narodowy Bank Polski, z którym nastąpiło zacieśnienie współpracy w bieżącej edycji Olimpiady.

4. Przebieg zawodów III stopnia (centralnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Zawody III stopnia (centralne) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej odbyły się 20 i 21 marca 2010 r. (sobota i niedziela) w Centrum Edukacji Statystycznej Głównego Urzędu Statystycznego w Jachrance koło Warszawy.

Pierwszy dzień zawodów miał charakter egzaminu pisemnego. W pytaniu opisowym uczestnicy mieli – w świetle wybranych teorii cykli koniunkturalnych – wskazać argumenty za i przeciw stabilizacji gospodarki przez państwo. Ponadto rozwiązywali zadanie analityczne i pytania testowe, w których więcej niż jedna odpowiedź mogła być prawidłowa. Zestaw pytań z zawodów tego stopnia został zamieszczony na stronie 34 „Biuletynu”. Następnego dnia 46 uczniów z najlepszymi wynikami po części pisemnej przystąpiło do części ustnej zawodów.

Zwycięzcą XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej został Piotr Żoch z VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława IV w Warszawie. Drugie miejsce przypadło *ex aequo* Antoniemu Karśnickiemu z XIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie oraz Maciejowi Zdrolikowi z XIV Liceum Ogólnokształcącego im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu. Na trzecim miejscu znalazł się Konrad Bąbliński z XIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie.

Komitety Główny Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej przyznał łącznie 30 tytułów laureata i 69 tytułów finalisty. Listę laureatów i finalistów zawodów III stopnia (centralnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wraz z uzyskaną przez nich punktacją przedstawiają tabele 2 i 3. W gronie laureatów XXIII

Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej znalazło się 27 chłopców i 3 dziewczęta. Warto podkreślić, że tegoroczne zawody finałowe zostały całkowicie zdominowane przez uczniów szkół ogólnokształcących.

Najlepszymi szkołami w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej okazały się: Liceum Akademickie w Zespole Szkół Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (3 laureatów), VI Liceum Ogólnokształcące im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy (2 laureatów), VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie (2 laureatów), XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie (2 laureatów), XXVIII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie (2 laureatów) oraz LXIX Liceum Ogólnokształcące im. S.I. Witkiewicza w Warszawie (2 laureatów). Listę szkół i opiekunów naukowych laureatów i finalistów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej prezentuje tabela 4.

Jury pod przewodnictwem prof. dr. hab. Eugeniusza Kwiatkowskiego nie miało łatwego zadania, ponieważ poziom wiedzy uczestników był bardzo wyrównany, co szczególnie było widać w trakcie części ustnej zawodów. Świadczy o tym już sam fakt, że 30 najlepszych uczestników zajęło tylko 16 miejsc (po kilku *ex aequo* na tym samym miejscu).

Dodatkowo podczas zmagania finałowych odbyły się dwa konkursy o nagrodę specjalną, które stanowią wyraz ścisłych związków pomiędzy praktyką gospodarczą a Olimpiadą. Fundatorem jednej z nich była Polska Izba Ubezpieczeń (www.piu.org.pl). Nagroda ta przyznana była już po raz piąty za najlepszą pracę konkursową z zakresu ubezpieczeń gospodarczych. W bieżącej edycji Olimpiady kapituła nagrody specjalnej przyznała wyróżnienie w kwocie 800 zł dla Piotra Piłata z CXXII Liceum Ogólnokształcącego im. I. Domeyki w Warszawie. Ponadto podczas zawodów III stopnia (centralnych) rozstrzygnięto konkurs o nagrodę specjalną Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami (www.izfa.pl). Damian Śliwiński z Zespołu Szkół nr 1 w Wałcu za na-

pisanie najlepszego – ciekawego i nieszablonego – eseju na temat rynku funduszy inwestycyjnych wygrał nowoczesny komputer przenośny (notebook) o wartości 5 tys. zł.

W trakcie zawodów centralnych – 20 marca 2010 r. – uczestnicy i ich opiekunowie spotkali się z prezesem Narodowego Banku Polskiego Sławomirem Skrzypkiem. Było to wydarzenie bez precedensu w ponad 20-letniej historii Olimpiady – dotąd uczestnicy zawodów centralnych nie gościli jeszcze w miejscu, gdzie podejmowane są najważniejsze decyzje ekonomiczne w kraju. Oprócz dyskusji o najważniejszych problemach gospodarczych mieli oni także okazję zwiedzić Gabinet Numizmatyczny NBP.

Ponadto, niezależnie od rywalizacji olimpijskiej, w sobotnie popołudnie odbył się wykład dla młodzieży i ich opiekunów naukowych. Prof. dr hab. Witold Orłowski wygłosił wykład nt. „Co może wynikać dla Polski z globalnego kryzysu?”. Wykład spotkał się z dużym zainteresowaniem młodzieży i jej opiekunów. W trakcie zadawania pytań i dyskusji uczestnicy zawodów centralnych wykazali się głęboką wiedzą ekonomiczną oraz znajomością aktualnych problemów gospodarczych Polski.

Wszyscy uczestnicy tegorocznych zawodów finałowych otrzymali książki ufundowane przez Telekomunikację Polską SA, Fundację Edukacji Rynku Kapitałowego, Wydawnictwo Naukowe PWN oraz Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Ponadto Komisja Nadzoru Finansowego przekazała ciekawe gadżety, wśród których znalazły się: pamiątkowe koszulki, pendrive'y, smycze, długopisy, notatniki oraz plecaki.

5. Uroczyste zakończenie XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

Uroczyste zakończenie wieńczące rywalizację w zawodach stanowi już trwały element każdej edycji Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. Tradycją jest, że co roku z najlepszymi młodymi ekonomistami spotykają się osoby, które

podejmują w kraju najważniejsze decyzje gospodarcze – premierzy i ministrowie finansów. Podobnie było i w tej edycji.

W poniedziałek 21 czerwca 2010 r. odbyło się spotkanie w Sali Kolumnowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Pomimo wielu obowiązków związanych m.in. z usuwaniem skutków powodzi premier rządu Donald Tusk znalazł czas i zaprosił na spotkanie laureatów, ich opiekunów naukowych oraz dyrektorów najlepszych szkół. W imieniu gospodarza w spotkaniu uczestniczył podsekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Adam Jasser. Z ramienia organizatorów Olimpiady spotkanie prowadzili: wiceprezes Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego dr Artur Pollok oraz przewodniczący Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej prof. dr hab. Stanisław Owsiak. Wzięli w nim również udział: Jacek Krawczyk – dyrektor Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej, Ewa Rudomino – radca ministra w Departamencie Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Ministerstwa Edukacji Narodowej, Eugeniusz Gatnar – członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego, Józef Ruszar – dyrektor Departamentu Edukacji i Wydawnictw Narodowego Banku Polskiego, Miłosz Rojek – dyrektor Departamentu Edukacji Komisji Nadzoru Finansowego oraz opiekunowie naukowci laureatów, dyrektorzy najlepszych szkół, jak również przedstawiciele mecenasów.

Na początku spotkania dr Artur Pollok przedstawił idee i cele Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej oraz krótko jej historię. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Stanisław Owsiak, który zaprezentował informacje o bieżącej edycji Olimpiady. W trakcie spotkania okolicznościowe przemówienia wygłosili także przedstawiciele partnerów Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej – Jacek Krawczyk z Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Józef Ruszar z Narodowego Banku Polskiego.

Piotr Żoch z VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława IV w Warszawie – zwycięzca XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej –

otrzymał nagrody: Prezesa Rady Ministrów i Wiceprezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w wysokości 10 tys. zł oraz nagrodę prezesa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w kwocie 2,5 tys. zł.

Również Liceum Akademickie w Zespole Szkół Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – szkoła, z której w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej wywodziło się najwięcej, bo trzech laureatów i jeden finalista – otrzymała nagrody: Prezesa Rady Ministrów i Ministra Gospodarki w kwocie 6 tys. zł oraz Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w postaci sprzętu fotograficznego. Szkoła ta otrzymała także pamiątkowy dyplom od Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.

Nie zapomniano też o pięciu kolejnych szkołach – VI Liceum Ogólnokształcącym im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy, VIII Liceum Ogólnokształcącym im. Władysława IV w Warszawie, XIII Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie, XVIII Liceum Ogólnokształcącym im. T. Czackiego w Warszawie, LXIX Liceum Ogólnokształcącym im. S.I. Witkiewicza w Warszawie, które osiągnęły doskonałe wyniki w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej (każda ze szkół może poszczycić się dwoma laureatami). Szkoły te otrzymały funkcjonalne projektory multimedialne o wartości ponad 3 tys. zł.

Na zakończenie tej części spotkania głos zabrał zwycięzca XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, który w imieniu laureatów i ich opiekunów naukowych podziękował Panu Ministrowi za spotkanie, a mecenasom i sponsorom Olimpiady za ufundowanie atrakcyjnych nagród. Słowa uznania skierował też do obecnych na sali organizatorów – władz Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i członków Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. Podziękował im za zaangażowanie w organizację zawodów wszystkich szczebli oraz możliwość rywalizacji o olimpijskie laury.

W drugiej części spotkania uhonorowano pozostałych laureatów. Zdobywcy II miejsca (*ex aequo*) – Antoni Karśnicki z XIII Liceum

Ogólnokształcącego ze Szczecina i Maciej Zdrolik z XIV Liceum Ogólnokształcącego im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu – otrzymali roczne stypendia w wysokości 8,5 tys. zł każde. Kolejny laureat – Konrad Bąbliński z XIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie, który zajął III lokatę – otrzymał roczne stypendium w wysokości 6,5 zł.

Dziesięciu kolejnych laureatów, którzy zajęli miejsca od IV do IX, otrzymało roczne stypendia Orange w kwocie 5 tys. zł. Wśród tej grupy znalazły się następujące osoby: Hanna Cichy z IV Liceum Ogólnokształcącego im. S. Staszica w Sosnowcu i Emil Derda z III Liceum Ogólnokształcącego im. Unii Lubelskiej w Lublinie (obydwoje na miejscu IV), Artur Rutkowski z VI Liceum Ogólnokształcącego im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy i Jarosław Kuśnierz z V Liceum Ogólnokształcącego im. A. Witkowskiego w Krakowie (obydwa na miejscu V), Mateusz Wach z Liceum Akademickiego w Zespole Szkół Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Michał Puchała XXVII z Liceum Ogólnokształcącego im. T. Czackiego w Warszawie i Krzysztof Aszkowski z II Liceum Ogólnokształcącego im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze (cała trójka na miejscu VI), Paweł Koczara z VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława IV w Warszawie (miejsce VII), Piotr Filip Micuła z XXVII Liceum Ogólnokształcącego im. T. Czackiego w Warszawie (miejsce VIII) oraz Michał Leszczyński z V Liceum Ogólnokształcącego w Bielsku-Białej (miejsce IX). Roczne stypendia w kwocie 5 tys. zł przyznano także Dominice Czyż z I Liceum Ogólnokształcącego im. W. Jagiełły w Krasnymstawie oraz Pawłowi Romańskiemu z III Liceum Ogólnokształcącego im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni, którzy zajęli odpowiednio IX i X pozycję.

Wśród nagrodzonych znalazła się także Marta Domagalska z III Liceum Ogólnokształcącego im. M. Skłodowskiej-Curie w Opolu (miejsce XI – nagroda pieniężna w kwocie 2 tys. zł). Laureatom XII miej-

sca – Dawidowi Dwórnikowi z Liceum Akademickiego w Zespole Szkół Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Mateuszowi Wolskiemu z VI Liceum Ogólnokształcącego im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy oraz Tomaszowi Kleszczowi i Michałowi Lubasiowi (obydwaj z LXIV Liceum Ogólnokształcącego im. S.I. Witkiewicza w Warszawie) – przyznano nagrody pieniężne w kwocie 1 tys. zł każda. Ponadto nagrody pieniężne w wysokości 750 zł otrzymali: Daniel Aleksander Majewski z I Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza w Białymstoku oraz Marcin Pietrzak z Liceum Ogólnokształcącego nr 1 w Bydgoszczy (obydwaj miejsce XIII).

Ponadto wszyscy laureaci XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej otrzymali wysokiej klasy komputery. Dla najlepszych 17 uczestników tegorocznej edycji Olimpiady notebooki ufundował prezes Narodowego Banku Polskiego. Laptopy dla kolejnych 13 laureatów zostały zakupione dzięki wsparciu Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga, Fundacji BRE Banku i Polskiej Izby Ubezpieczeń. Wśród nagród rzeczowych znalazł się także komplet książek o tematyce ekonomicznej, ufundowany przez wiodące polskie wydawnictwa, oraz pamiątkowe monety.

Warto też przypomnieć, że – jak co roku – laureaci i finaliści, oprócz nagród pieniężnych, otrzymali pamiątkowe dyplomy oraz indeksy na najlepsze uczelnie w Polsce (do wyboru prawie 50 wyższych uczelni ekonomicznych, uniwersytetów, wyższych szkół technicznych i pedagogicznych). Uczniowie szkół, którzy znajdują się wśród 100 uczestników zawodów III stopnia (centralnych), są również zwolnieni z etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie technik ekonomista. Zwolnienie z egzaminu zawodowego jest równoznaczne z uzyskaniem najwyższego wyniku. Dalszy rozwój naukowy i zawodowy laureatów jest przedmiotem wspólnej troski organizatorów i mecenasów Olimpiady, czego wyrazem są staże i wyjazdy na seminaria naukowe.

Dwóch laureatów będzie uczestniczyć w dwutygodniowym seminarium naukowym we Vlotho w Niemczech, a kolejnych trzech odbędzie staże w Agencji Rozwoju Przemysłu SA.

W spotkaniu w Ministerstwie Finansów uczestniczyli także opiekunowie naukowcy przygotowujący laureatów do zawodów i dyrektorzy najlepszych szkół, którzy również otrzymali nagrody pieniężne i zestawy książek. W zależności od osiągniętych wyników (liczby laureatów i finalistów, nad którymi nauczyciel sprawował opiekę) przyznano nagrody pieniężne w kwocie od 1,5 tys. zł do 2,5 tys. zł. W ten sposób doceniono ich zaangażowanie i wkład pracy w opiekę naukową nad uczestnikami Olimpiady.

Ponadto w najbliższym czasie do szkół, które uczestniczyły w zawodach XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, zostaną przesłane dyplomy z podziękowaniem dla osób odpowiedzialnych za organizację zawodów I stopnia.

Podsumowując rozdanie nagród w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, należy przywołać jeszcze jedną liczbę – ćwierć miliona zł. Tyle bowiem wyniosła łączna wartość nagród przekazanych w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej.

W ten sam dzień – 21 czerwca 2010 r. – laureaci i ich opiekunowie naukowcy odwiedzili Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie, gdzie w imieniu prezesa Giełdy dr. Ludwika Sobolewskiego zostali przyjęci przez dr Lidę Adamską – członka Zarządu Giełdy. Zebrani wysłuchali krótkiej prezentacji na temat historii Giełdy, a także dowiedzieli się o jej aktualnej pozycji na tle europejskiego i globalnego rynku kapitałowego. W trakcie spotkania laureaci mieli także okazję zadać pytania kierownictwu Giełdy, z czego niektórzy skwapliwie skorzystali. Wizyta zakończyła się pamiątkowym grupowym zdjęciem w sali notowań w Centrum Giełdowym przy ul. Książęcej 2 (*vide*: fotoreportaż na stronie 22).

Pamiętać należy, że Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej to nie tylko uroczysta gala

i wręczenie nagród w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Jest to również szereg działań, których celem jest upowszechnianie wiedzy o współczesnej gospodarce. Wspomnieć tutaj należy choćby wykłady dla uczestników Olimpiady organizowane w różnych ośrodkach w całej Polsce.

6. Wokół zawodów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Informacja o XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej nie byłaby pełna bez przedstawienia jeszcze dwóch ważnych spraw. Pierwsza z nich to nowy sposób zlecania organizacji olimpiad przedmiotowych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Od 2009 r. organizatorzy wyłaniani są w otwartym konkursie ofert na realizację i przeprowadzenie olimpiady. Spośród wszystkich ofert złożonych do konkursu wniosek Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego został oceniony najwyżej. Uzyskaliśmy największą liczbę punktów (137 na 140 możliwych do zdobycia), zostawiając w tyle pozostałych organizatorów olimpiad przedmiotowych.

Drugą kwestią – niestety smutną dla nas – było zmniejszenie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej kwoty dotacji na organizację XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej o ponad 50%. Mniejsza kwota dotacji i niepewność związana z jej uzupełnieniem postawiła Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, jako organizatora Olimpiady, w trudnej sytuacji. Zmuszeni byliśmy początkowo do ograniczenia kosztów organizacyjnych, a także do pokrycia jeszcze większej części wydatków ze środków własnych Towarzystwa, których – jak w każdej organizacji pożytku publicznego – nie ma za dużo. Z pomocą w tej sytuacji przyszedł Narodowy Bank Polski, który zgodził się sfinansować część kosztów związanych z ostatnim, najbardziej kosztownym etapem zawodów III stopnia (centralnych) w Jachrance. Niezależnie od powyższego cały czas podejmowaliśmy starania, aby kwota środków publicznych na organizację Olimpiady została zwiększona. Nasze kilku-

krotne interwencje w Ministerstwie Edukacji Narodowej w sprawie podniesienia dotacji do ubiegłorocznego poziomu dopiero na początku 2010 r. odniosły skutek.

Wsparcia XXIII edycji Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej udzielili: Premier Rzeczypospolitej Polskiej, Minister Gospodarki, Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Agencja Rozwoju Przemysłu SA, Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie, Bank BPH SA, Biuro Informacji Kredytowej SA, C.H. Beck Sp. z o.o., Centrum Edukacji Statystycznej GUS, Difin SA, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja BRE Banku, Fundacja Edukacji Rynku Kapitałowego, Izba Zarządzających Funduszami i Aktywami, Komisja Nadzoru Finansowego, Mennica Polska SA, Narodowy Bank Polski, PKO Bank Polski SA, Polska Izba Ubezpieczeń, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne SA, Stowarzyszenie KOPIPOL, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Telekomunikacja Polska SA oraz Wydawnictwo Naukowe PWN SA. Bez pomocy ze strony stałego grona mecenasów i partnerów Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej to największe w Polsce przedsięwzięcie z zakresu edukacji ekonomicznej młodzieży nie mogłoby się odbyć. Warto podkreślić, że niezależnie od koniunktury gospodarczej Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej zawsze może liczyć na życzliwe wsparcie ze strony mecenasów, za co jesteśmy szczególnie wdzięczni.

O wydarzeniach związanych z Olimpiadą Wiedzy Ekonomicznej można przeczytać nie tylko na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, ale także w okolicznościowych „Biuletynach PTE”. Cały czas podejmowane są również starania, aby informacje te były zamieszczane w ogólnopolskich mediach. Zaowocowało to m.in. kilkunastoma wzmiankami o bieżącej edycji zawodów w mediach elektronicznych, m.in.: PAP – serwis Nauka w Polsce, NBPortal, Onet.pl, Gazeta.pl i Perspektywy.pl (szczegóły na stronie internetowej Olimpiady: www.pte.pl/owe – w zakładce „OWE w mediach”).

Tabela 2. Lista laureatów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wraz z wynikami z zawodów centralnych

Miejsce	Nazwisko	Imię	Szkoła	Okręg	Liczba pkt	
					część pisemna	część ustna
I	Żoch	Piotr	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	Warszawa	78	34
II	Karśnicki	Antoni	XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Szczecin	71	35
II	Zdrolik	Maciej	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijkiej we Wrocławiu	Wrocław	73	33
III	Bąbliński	Konrad	XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Szczecin	69	35
IV	Derda	Emil	III Liceum Ogólnokształcące im. Unii Lubelskiej w Lublinie	Lublin	70	30
IV	Cichy	Hanna	IV Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Sosnowcu	Katowice	65	35
V	Kuśnierz	Jarosław	V Liceum Ogólnokształcące im. A. Witkowskiego w Krakowie	Kraków	64	35
V	Rutkowski	Artur	VI Liceum Ogólnokształcące im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy	Bydgoszcz	67	32
VI	Puchala	Michał	XXVII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie	Warszawa	66	32
VI	Aszkowski	Krzysztof	Liceum Ogólnokształcące nr 2 im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze	Zielona Góra	65	33
VI	Wach	Mateusz	Zespół Szkół UMWK Liceum Akademickie w Toruniu	Bydgoszcz	68	30
VII	Korzara	Paweł	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	Warszawa	62	33
VIII	Micuła	Piotr	XXVII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie	Warszawa	60	33
IX	Leszczyński	Michał	V Liceum Ogólnokształcące w Bielsku-Białej	Katowice	60	32
IX	Czyż	Dominika	I Liceum Ogólnokształcące im. Wł. Jagiełły w Krasnymstawie	Lublin	58	34
X	Romański	Paweł	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdańsku	Gdańsk	59	32
XI	Domagańska	Marta	Publiczne Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie w Opolu	Opole	59	31
XII	Kleszcz	Tomasz	LXIX Liceum Ogólnokształcące im. S.I. Witkiewicza w Warszawie	Warszawa	57	32
XII	Lubaś	Michał	LXIX Liceum Ogólnokształcące im. S.I. Witkiewicza w Warszawie	Warszawa	59	30
XII	Dwórznik	Dawid	Zespół Szkół UMWK Liceum Akademickie w Toruniu	Bydgoszcz	56	33
XII	Wolski	Mateusz	VI Liceum Ogólnokształcące im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy	Bydgoszcz	56	33
XIII	Pietrzak	Marcin	Liceum Ogólnokształcące nr 1 w Bydgoszczy	Bydgoszcz	62	26
XIII	Majewski	Daniel	I Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Białymstoku	Białystok	60	28
XIV	Belka	Rafał	XIV Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Warszawie	Warszawa	53	34
XIV	Stefański	Maciej	IX Liceum Ogólnokształcące im. K. Hoffmanna w Warszawie	Warszawa	64	23
XV	Bobrowski	Michał	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	Łódź	56	30
XV	Kosnowski	Michał	Zespół Szkół UMWK Liceum Akademickie w Toruniu	Bydgoszcz	58	28
XV	Byrski	Piotr	Liceum Ogólnokształcące Towarzystwa Szkolnego im. M. Reja w Bielsku-Białej	Katowice	58	28
XV	Lorenc	Piotr	IV Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Toruniu	Bydgoszcz	55	31
XVI	Kucharski	Aleksander	III Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Łodzi	Łódź	53	32

Tabela 3. Lista finalistów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej wraz z wynikami z zawodów centralnych

Miejsce	Nazwisko	Imię	Szkoła	Okręg	Liczba pkt		
					część pisemna	część ustna*	suma
XVII	Śliwiński	Damian	Zespół Szkół nr 1 w Włocławku	Szczecin	57	27	84
XVII	Pasierbek	Adam	Liceum Ogólnokształcące Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja w Bielsku-Białej	Katowice	52	32	84
XVIII	Vuong Sy	Anh	XXXIII Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Warszawie	Warszawa	57	26	83
XIX	Jurzec	Marek	Zespół Szkół Ekonomicznych w Nowym Targu	Kraków	51	31	82
XX	Lachcik	Dawid	IV Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Rzeszowie	Rzeszów	53	28	81
XX	Mazurkiewicz	Daniel	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	Wrocław	50	31	81
XX	Van Wallendaal	Kacper	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	Łódź	50	31	81
XXI	Kubiak	Szymon	III Liceum Ogólnokształcące im. Św. Jana Kantego w Poznaniu	Poznań	50	30	80
XXI	Kukła	Maciej	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	Wrocław	50	30	80
XXII	Komorowski	Rafał	Zespół Szkół Ekonomicznych we Włodawie	Bydgoszcz	52	27	79
XXII	Bebel	Arkadiusz	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	Wrocław	50	29	79
XXIII	Nolbrzak	Sandra	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	Łódź	51	27	78
XXIII	Walkowski	Łukasz	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	Warszawa	50	28	78
XXIV	Czerniawski	Tomasz	V Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka w Szczecinie	Szczecin	59	17	76
XXV	Wysocki	Jakub	Zespół Szkół UJK Liceum Akademickie w Toruniu	Bydgoszcz	56	19	75
XXV	Banaś	Sandra	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	51	24	75
XXV	Magiera	Łukasz	II Liceum Ogólnokształcące im. A. Frycza-Modrzewskiego w Rybniku	Katowice	50	25	75
XXV	Szczurowski	Tomasz	XXVII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie	Warszawa	50	25	75
XXVI	Lubaś	Ewelina	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	Łódź	50	n.b.	50
XXVII	Bronka	Patryk	IV Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Toruniu	Bydgoszcz	49	n.d.	49
XXVII	Gluszczyk	Marek	Liceum Ogólnokształcące im. św. Marii Magdaleny w Poznaniu	Poznań	49	n.d.	49
XXVII	Gola	Joanna	XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Szczecin	49	n.d.	49
XXVII	Lubelski	Piotr	II Liceum Ogólnokształcące im. E. Plater w Sosnowcu	Katowice	49	n.d.	49
XXVII	Piłat	Piotr	CXXII Liceum Ogólnokształcące im. I. Domeyki w Warszawie	Warszawa	49	n.d.	49
XXVIII	Czerwińska	Agata	Spółeczne Liceum Ogólnokształcące „Szkoła Przedsiębiorczości” w Zielonej Górze	Zielona Góra	48	n.d.	48
XXVIII	Kuśmierczyk	Marek	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	48	n.d.	48
XXVIII	Maliszewska	Anna	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	48	n.d.	48

Miejsce	Nazwisko	Imię	Szkoła	Okreg	Liczba pkt		
					część pisemna	część ustna*	suma
XXVIII	Pawłowski	Mateusz	Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Twardowskiego w Zabrze	Katowice	48	n.d.	48
XXVIII	Przybyła	Mateusz	Publiczne Liceum Ogólnokształcące nr 2 im. M. Konopnickiej w Opolu	Opole	48	n.d.	48
XXIX	Dubaniowski	Maciej	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	47	n.d.	47
XXIX	Siewiera	Adrian	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	Wrocław	47	n.d.	47
XXX	Babicz	Artur	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	46	n.d.	46
XXX	Kwiecień	Michał	XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Szczecin	46	n.d.	46
XXX	Subczyński	Norbert	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	Warszawa	46	n.d.	46
XXXI	Kosiński	Bartosz	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	45	n.d.	45
XXXI	Kropidłowski	Dawid	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	45	n.d.	45
XXXI	Nowak	Damian	Zespół Szkół Ekonomicznych w Zielonej Górze	Zielona Góra	45	n.d.	45
XXXI	Olszowy	Wiktor	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	45	n.d.	45
XXXI	Porwiesz	Michał	Kolegium Europejskie w Krakowie	Kraków	45	n.d.	45
XXXII	Gołębiowska	Aneta	Technikum Ekonomiczne w Zespole Szkół Rolniczych w Kazimierzy Wielkiej	Kielce	44	n.d.	44
XXXII	Kubit	Paweł	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Krośnie	Rzeszów	44	n.d.	44
XXXII	Manias	Marcin	XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Szczecin	44	n.d.	44
XXXII	Posmyk	Dominik	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	Łódź	44	n.d.	44
XXXII	Tracz	Mateusz	I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olszynie	Kraków	44	n.d.	44
XXXII	Walczak	Paweł	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	44	n.d.	44
XXXIII	Dziadosz	Piotr	II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie	Lublin	43	n.d.	43
XXXIII	Karczewska	Monika	Zespół Szkół Ekonomicznych w Raciborzu	Katowice	43	n.d.	43
XXXIV	Goguś	Piotr	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Lubinie	Wrocław	42	n.d.	42
XXXIV	Szklarz	Robert	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	42	n.d.	42
XXXV	Hanusiak	Michał	IV Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza w Częstochowie	Częstochowa	41	n.d.	41
XXXV	Jasnusz	Mateusz	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	41	n.d.	41
XXXVI	Burdyna	Łukasz	XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	Wrocław	40	n.d.	40
XXXVI	Mucha	Patryk	III Liceum Ogólnokształcące im. Unii Lubelskiej w Lublinie	Lublin	40	n.d.	40
XXXVI	Sibiński	Filip	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	40	n.d.	40
XXXVII	Biel	Krzysztof	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Oskara Langego w Nowym Sączu	Kraków	37	n.d.	37

Miejsce	Nazwisko	Imię	Szkoła	Okreg	Liczba pkt		
					część pisemna	część ustna*	suma
XXXVII	Bramski	Piotr	Liceum Ogólnokształcące nr 1 w Bydgoszczy	Bydgoszcz	37	n.d.	37
XXXVII	Duda	Krzysztof	Zespół Szkół Ekonomicznych w Toruniu	Bydgoszcz	37	n.d.	37
XXXVIII	Derus	Mateusz	II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnowie	Kraków	36	n.d.	36
XXXIX	Hintzke	Robert	III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	Gdańsk	35	n.d.	35
XXXIX	Podgajny	Patryk	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	Warszawa	35	n.d.	35
LX	Majba	Łukasz	Zespół Szkół im. J. Kochanowskiego w Częstochowie	Częstochowa	33	n.d.	33
LX	Nowak	Agata	VI Liceum Ogólnokształcące im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy	Bydgoszcz	33	n.d.	33
LXI	Dąbrowski	Daniel	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Oskara Langego w Nowym Sączu	Kraków	32	n.d.	32
LXI	Kalenik	Dominik	III Liceum Ogólnokształcące im. Unii Lubelskiej w Lublinie	Lublin	32	n.d.	32
LXII	Góral	Michał	Zespół Szkół Ekonomicznych w Toruniu	Bydgoszcz	31	n.d.	31
LXII	Skalski	Paweł	I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	Zielona Góra	31	n.d.	31
LXIII	Pokusa	Kacper	Publiczne Liceum Ogólnokształcące nr 2 im. M. Konopnickiej w Opolu	Opole	29	n.d.	29
LXIII	Szymula	Marcin	Zespół Szkół Ekonomicznych w Brzegu	Opole	29	n.d.	29
LXIV	Ekk-Cierniakowski	Paweł	I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Kołobrzegu	Szczecin	27	n.d.	27

* – minimum punktów z części pisemnej kwalifikujące do części ustnej zostało ustalone przez jury zawodów III stopnia (centralnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej na poziomie 50 pkt (łącznie).

Tabela 4. Szkoły i opiekunowie naukowci laureatów i finalistów XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

Nazwa szkoły	Liczba		Imię i nazwisko opiekuna naukowego	Komitet Okręgowy
	laureatów	finalistów		
I Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Białymstoku	1	0	mgr Magdalena Żmiejko	Białystok
Zespół Szkół UMK Liceum Akademickie w Toruniu	3	1	mgr Arkadiusz Stańczyk	Bydgoszcz
VI Liceum Ogólnokształcące im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy	2	1	mgr Wiesława Kitaigrodzka	Bydgoszcz
IV Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Toruniu	1	1	mgr Andrzej Czyżewski	Bydgoszcz
Liceum Ogólnokształcące nr 1w Bydgoszczy	1	1	mgr Małgorzata Klisz-Lipkowska	Bydgoszcz
Zespół Szkół Ekonomicznych w Toruniu	0	2	mgr Łucja Modzelewska	Bydgoszcz
Zespół Szkół Ekonomicznych we Włocławku	0	1	mgr Agnieszka Wojtczak	Bydgoszcz
IV Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza w Częstochowie	0	1	Krystyna Borkowska	Częstochowa
Zespół Szkół im. J. Kochanowskiego w Częstochowie	0	1	Krystyna Borkowska	Częstochowa
III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni	1	7	mgr Waldemar Kotowski	Gdańsk
Liceum Ogólnokształcące Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja w Bielsku-Białej	1	1	mgr Marcin Gut	Katowice
IV Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Sosnowcu	1	0	mgr Hanna Micińska	Katowice
V Liceum Ogólnokształcące w Bielsku-Białej	1	0	mgr Beata Odrobińska-Podsiadlo	Katowice
II Liceum Ogólnokształcące im. A. Frycza-Modrzewskiego w Rybniku	0	1	mgr Janina Koziel	Katowice
II Liceum Ogólnokształcące im. E. Plater w Sosnowcu	0	1	mgr Bogusława Żak	Katowice
Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Twardowskiego w Zabrze	0	1	mgr Bogusława Kamińska	Katowice
Zespół Szkół Ekonomicznych w Raciborzu	0	1	mgr Stefania Knop	Katowice
Technikum Ekonomiczne w Zespole Szkół Rolniczych w Kazimierzy Wielkiej	0	1	mgr Beata Stępień	Kielce
V Liceum Ogólnokształcące im. A. Witkowskiego w Krakowie	1	0	mgr Monika Palonek	Kraków
Zespół Szkół Ekonomicznych im. Oskara Langego w Nowym Sączu	0	2	mgr Marta Borkowska, mgr Anna Kaszuba, mgr Urszula Pasiut	Kraków
I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu	0	1	mgr Grzegorz Kaszewski	Kraków
II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnowie	0	1	mgr Monika Kostecka	Kraków
Kolegium Europejskie w Krakowie	0	1	dr Łukasz Zych	Kraków
Zespół Szkół Ekonomicznych w Nowym Targu	0	1	mgr Alicja Krzyżkowska	Kraków
III Liceum Ogólnokształcące im. Unii Lubelskiej w Lublinie	1	2	mgr Waldemar Żytomski	Lublin
I Liceum Ogólnokształcące im. Wł. Jagiełły w Krasnymstawie	1	0	mgr Ewa Domańska	Lublin
II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie	0	1	mgr Lidia Rachwał	Lublin
I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi	1	4	mgr Janusz Bobrowski, mgr Marcin Chrabelski, mgr Elżbieta Nolbrzak, mgr Mirosława Lubaś	Łódź
III Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Łodzi	1	0	mgr Dorota Borkowska	Łódź

Nazwa szkoły	Liczba		Imię i nazwisko opiekuna naukowego	Komitet Okręgowy
	laureatów	finalistów		
III Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie w Opolu	1	0	mgr Grażyna Kozłowska, dr Stanisław Karleszko	Opole
Publiczne Liceum Ogólnokształcące nr 2 im. M. Konopnickiej w Opolu	0	2	mgr Ewa Michalska, dr Stanisław Karleszko	Opole
Zespół Szkół Ekonomicznych w Brzegu	0	1	mgr inż. Alicja Kościelniak, dr Stanisław Karleszko	Opole
III Liceum Ogólnokształcące im. Św. Jana Kantego w Poznaniu	0	1	dr Roman Kubiak	Poznań
Liceum Ogólnokształcące im. św. Marii Magdaleny w Poznaniu	0	1	mgr Barbara Mandelke	Poznań
I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Krośnie	0	1	mgr Marcin Pudło	Rzeszów
IV Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Rzeszowie	0	1	mgr Wojciech Kątnik	Rzeszów
XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	2	3	mgr Patryk Araszkiewicz	Szczecin
I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Kołobrzegu	0	1	mgr Renata Banasiak	Szczecin
V Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka w Szczecinie	0	1	mgr Beata Berdyńska	Szczecin
Zespół Szkół nr 1 w Wątczu	0	1	mgr Urszula Wójcik	Szczecin
VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV w Warszawie	2	3	mgr Grzegorz Radomski	Warszawa
XXVIII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie	2	1	Janusz Cieszyński	Warszawa
LXIX Liceum Ogólnokształcące im. S.J. Witkiewicza w Warszawie	2	0	Marcin Suchar	Warszawa
IX Liceum Ogólnokształcące im. K. Hoffmanowej w Warszawie	1	0	mgr Zuzanna Zielińska	Warszawa
XIV Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Warszawie	1	0	mgr Izabela Kazimierska	Warszawa
CXXII Liceum Ogólnokształcące im. I. Domeyki w Warszawie	0	1	mgr Anna Frołow	Warszawa
XXXIII Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Warszawie	0	1	mgr Barbara Dąbrowska	Warszawa
XIV Liceum Ogólnokształcące im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu	1	5	mgr Paweł Galacki, Michał Zator	Wrocław
I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Lubinie	0	1	mgr Jolanta Świątek	Wrocław
Liceum Ekologiczne nr 2 im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze	1	0	mgr Jerzy Kaźmierczyk	Zielona Góra
I Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego w Zielonej Górze	0	7	mgr Jerzy Kaźmierczyk	Zielona Góra
Spółeczne Liceum Ogólnokształcące „Szkoła Przedsiębiorczości” w Zielonej Górze	0	1	mgr Jerzy Kaźmierczyk	Zielona Góra
Zespół Szkół Ekonomicznych w Zielonej Górze	0	1	mgr Jerzy Kaźmierczyk	Zielona Góra

XXIII Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej w obiektywie

Sobota, 21 marca 2010 r.

☛ **Fot. 1.** Rozpoczynają się zawody (III stopnia) centralne Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. To już dwudziesty trzeci raz! Tradycyjnie gościmy w Centrum Edukacji Statystycznej Głównego Urzędu Statystycznego w Jachrance nad Zalewem Zegrzyńskim koło Warszawy. Od rana w powietrzu czuć napięcie – wszak każdy chce wypaść jak najlepiej. Oczywiście zanim wszystko się rozpocznie, najpierw losowanie miejsc...

☛ **Fot. 2.** Prof. Barbara Błaszczuk przypomina postanowienia regulaminu zawodów finałowych i w imieniu wszystkich członków jury składa zawodnikom życzenia przysłówowego „połamania pióra”. Za chwilę komisyjne otwarcie koperty z zestawami pytań i...

☛ **Fot. 3.** ...każdy z uczestników rozpoczyna zmagania nie tylko z przygotowanymi zadaniami, ale także ze stu dwudziestoma szybko upływającymi minutami. Kto najlepiej wykorzysta ten czas, będzie wiadomo wieczorem, po kolacji. Tutaj powiedzenie „czas to pieniąż” nabiera szczególnego znaczenia, a zatem na sali pełna koncentracja.

☛**Fot. 4.** Jeszcze nie zdążyły opaść emocje po części pisemnej zawodów centralnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, a na uczestników finałów oraz ich opiekunów naukowych już czekają kolejne atrakcje, tym razem w Narodowym Banku Polskim. Na zdjęciu od lewej: dr Artur Pollok – wiceprezes PTE, prof. Elżbieta Mączyńska – prezes PTE, Sławomir Skrzypek – prezes NBP, prof. Stanisław Owsiak – przewodniczący Komitetu Głównego OWE oraz prowadzący spotkanie redaktor Maciej Samsonowicz.

☛**Fot. 5.** Polityka pieniężna i wejście Polski do strefy euro to tylko niektóre z poruszanych na spotkaniu tematów. Po ożywionej i konstruktywnej dyskusji z prezesem NBP czas na pamiątkową fotografię z uczestnikami zawodów centralnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej.

☛**Fot. 6.** Gdzie najlepiej zasięgnąć informacji na temat historii pieniądza jak nie w banku centralnym? Nie tylko monety kolekcjonerskie wzbudzają zachwyt zwiedzających Gabinet Numizmatyczny NBP. Zawartość tej gabloty szczególnie interesuje olimpijczyków...

☛**Fot. 7.** Aktualne zawirowania na światowych rynkach finansowych wzbudzają wśród wszystkich zainteresowanych metalami szlachetnymi. Nie może być inaczej również w przypadku uczestników zawodów centralnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. Każdy z nich otrzymał po małej sztabce złota... Ot, taki drobny upominek od gospodarza spotkania.

☛ **Fot. 8.** To jeszcze nie koniec gorączki sobotniego popołudnia. W napiętym harmonogramie nie mogło zabraknąć okolicznościowego wykładu. W tym roku do Jachranki przyjechał prof. Witold Orłowski, który wygłosił wykład nt. „Co może wynikać dla Polski z globalnego kryzysu?”. Temat ważny i ciekawy, a więc i pytań do prelegenta było dużo.

☛ **Fot. 9.** Po zakończeniu wykładu przewodniczący Komitetu Głównego OWE prof. Stanisław Owsiak wraz z wiceprezesem PTE dr. Arturem Pollokiem przystępują do wręczania listów gratulacyjnych, nagród książkowych i innych pamiątkowych gadżetów. Jak zawsze nikt Jachranki nie opuszcza z pustymi rękami. A to dopiero przedsmak nagród, które czekają na laureatów.

☛ **Fot. 10.** W niedzielne przedpołudnie 49 najlepszych uczestników po części pisemnej przystępuje do egzaminu ustnego. Pomimo niełatwych pytań, wszyscy świetnie sobie radzą. Jak będą relacjonować po czasie członkowie jury, poziom wypowiedzi uczestników był w tym roku bardzo wyrównany.

Niedziela, 22 marca 2010 r.

➤ **Fot. 11.** Uczestnicy Olimpiady wspominają ośrodek w Jachrance nie tylko jako miejsce zawodów. W wolnych chwilach znajdują czas na dyskusje nie tylko na tematy ekonomiczne (przecież nie samą ekonomią człowiek żyje!), lecz także na nawiązywanie nowych znajomości (być może część osób będzie wkrótce razem studiować) czy... surfowanie w internecie.

➤ **Fot. 12.** Znamy zwycięzcę XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej! Piotr Żoch chyba jeszcze nie dowierza, że to właśnie on zdobył największą liczbę punktów. Ten sukces nie przyszedł łatwo, bo do zawodów szkolnych XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej zgłosiło się ponad 14 tys. uczniów.

➤ **Fot. 13.** Jeszcze pamiątkowa fotografia i zawody centralne XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej można uznać za zakończone. Na kolejne tego rodzaju zdjęcie przyjdzie nam czekać aż do wiosny 2011 roku, kiedy to zostanie rozstrzygnięta następna edycja Olimpiady, której myślą przewodnią będzie „Człowiek w świecie pieniądza”.

Poniedziałek, 21 czerwca 2010 r.

Fot. 14. Uroczyste zakończenie XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej tym razem rozpoczęło się od wizyty na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W sali notowań laureaci i ich opiekunowie naukowi spotkali się z dr Lidią Adamską, członkiem Zarządu Giełdy.

Fot. 15. Po uśmiechach na twarzach widać, że wizyta w gmachu Giełdy była udana. Na tablicy notowań króluje kolor zielony, a więc „byki” pozytywnie oceniły obecność olimpijczyków na parkiecie.

Fot. 16. Kolejnym punktem dnia jest spotkanie w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Przed wręczeniem nagród zaplanowano drobny poczęstunek na wzmocnienie sił. W międzyczasie nie mogło też zabraknąć rozmów w kulisach.

Fot. 17. Uśmiech na twarzy Piotra Żocha. Za zdobycie pierwszego miejsca w XXIII Olimpiadzie Wiedzy Ekonomicznej otrzymuje on nagrodę premiera i ministra gospodarki. Jest to okrągła kwota 10 tys. zł. Po lewej stronie gospodarz spotkania – podsekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Adam Jasser.

☛ **Fot. 19.** Wśród nagród dla uczestników spotkania w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów nie mogło zabraknąć książek o tematyce ekonomicznej. Od prawej: Anita Uchańska z Redakcji Nauk Ekonomicznych Wydawnictwa Naukowego PWN SA, Mariola Rozmus dyrektor ds. edytorskich Polskiego Wydawnictwa Ekonomicznego SA oraz Anna Chojnacka szef działu literatury podatkowo-ekonomicznej Wydawnictwa C.H. Beck sp. z o.o.

☛ **Fot. 20.** Jak co roku nie zapomniano także o opiekunach naukowych laureatów Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, którzy otrzymali nagrody pieniężne. Do najlepszych szkół trafiły projektory multimedialne. Na zdjęciu: dyrektor Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej Jacek Krawczyk wręcza nagrodę Wiesławie Kitajgrodzkiej z VI Liceum Ogólnokształcącego im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy.

☛ **Fot. 21.** Podsumowania uroczystego zakończenia XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej dokonuje minister Adam Jasser. Szczególne podziękowania kieruje do mecenasów Olimpiady, bez wsparcia których całe przedsięwzięcie nie byłoby możliwe. Wspomina także o kluczowej roli nauczycieli, którzy są nie tylko inicjatorami zawodów szkolnych, ale także propagatorami idei olimpijskich oraz architektami sukcesów swoich uczniów.

Zestaw pytań z zawodów I stopnia (szkolnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

I. Pytanie opisowe o charakterze ogólnym – do wyboru jeden z dwóch poniższych tematów. (0–25 pkt)

1. Na przykładach wybranych przez siebie firm przedstaw, jak obserwowane na świecie spowolnienie gospodarcze wpływa na funkcjonowanie przedsiębiorstw.
2. Przedstaw, jak wahania koniunktury wpływają na zachowania gospodarstw domowych w zakresie konsumpcji i oszczędzania.

II. Zadanie z podstaw ekonomii. (0–15 pkt)

W gospodarce pewnego europejskiego kraju w trzech wybranych latach podstawowe wielkości makroekonomiczne ukształtowały się następująco (kwoty w mld EUR, ceny bieżące):

Wyszczególnienie	Lata		
	2000	2004	2008
Amortyzacja	30	40	50
Dochody netto obywateli za granicą	10	20	30
Eksport	150	140	200
Import	160	180	160
Dochody podatkowe	120	140	160
Transfery	30	40	50
Wydatki inwestycyjne brutto	80	90	120
Wydatki konsumpcyjne	250	280	320
Wydatki państwa na zakup dóbr i usług	100	110	120

Na podstawie danych z tabeli odpowiedz na następujące pytania:

1. Ile wyniósł produkt krajowy brutto w 2004 r. w cenach bieżących? (2 pkt)
2. Ile wyniósł eksport netto w 2000 r.? (2 pkt)
3. Ile wyniosło saldo budżetu państwa w 2008 r.? (2 pkt)

4. Ile wyniósł produkt narodowy netto w 2004 r.? (3 pkt)

Wiedząc, że ceny w gospodarce w 2004 r. były wyższe o 15% względem 2000 r., a w 2008 r. były wyższe o 10% względem 2004 r., odpowiedz na poniższe pytania:

5. Ile wyniosła wartość produktu krajowego brutto w 2004 r. w cenach z 2000 r. (3 pkt)
6. Ile wyniósł realny wzrost produktu krajowego brutto w latach 2000–2008? (3 pkt)

III. Pytania testowe – w każdym pytaniu zaznacz jedną prawidłową odpowiedź. (0–60 pkt)

1. Prawo podaży (*ceteris paribus*) stanowi, że:
 - [A] jeżeli obniża się podaż, obniża się cena
 - [B] każda zmiana ceny spowodowana jest zmianą wielkości podaży
 - [C] występuje dodatnia zależność między ceną a wielkością podaży
 - [D] występuje ujemna zależność między wielkością podaży a ceną
2. Współczynnik punktowej elastyczności cenowej popytu na sól spożywczą wynosi $-0,62$. Spadek ceny soli spożywczej (*ceteris paribus*) doprowadzi do:
 - [A] spadku wielkości popytu oraz wzrostu wydatków na sól spożywczą
 - [B] spadku wielkości popytu oraz spadku wydatków na sól spożywczą
 - [C] wzrostu wielkości popytu oraz wzrostu wydatków na sól spożywczą
 - [D] wzrostu wielkości popytu oraz spadku wydatków na sól spożywczą
3. Jeżeli wzrost dochodu realnego konsumenta prowadzi do wzrostu popytu na pewne dobro, to jest ono dobrem:
 - [A] podstawowym
 - [B] Giffena
 - [C] substytucyjnym
 - [D] komplementarnym

4. Funkcja produkcji przedstawia zależność pomiędzy:
[A] wielkością kosztów całkowitych a wielkością produkcji wyrażoną ilościowo
[B] wielkością przychodu ze sprzedaży a wielkością zasobów będących w dyspozycji przedsiębiorstwa
[C] cenami czynników wytwórczych a wielkością produkcji wyrażoną wartościowo
[D] wielkością nakładów czynników wytwórczych a efektami w postaci wytworzonych dóbr i usług
5. Wprowadzenie przepisów zmuszających instytucje kredytowe do podawania konsumentom rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania jest przykładem:
[A] dostarczania dobra prywatnego przez państwo
[B] ograniczania ułomności rynku w postaci uprzywilejowanej pozycji jednej ze stron
[C] zmniejszania popytu na dobra społecznie niepożądane
[D] polityki antymonopolowej wobec sektora kredytowego
6. Koszty alternatywne:
[A] to wartość najlepszego rozwiązania spośród odrzuconych w wyniku dokonanej alokacji czynnika wytwórczego
[B] nie są uwzględniane w rachunku ekonomicznym przedsięwzięć gospodarczych
[C] są tożsame z pojęciem kosztów ekonomicznych
[D] dotyczą tylko przedsiębiorstw prywatnych
7. W długim okresie monopol powinien produkować taką wielkość produkcji, która odpowiada warunkowi zrównania:
[A] ceny z przeciętnym kosztem całkowitym
[B] ceny z kosztem krańcowym
[C] utargu krańcowego z kosztem krańcowym i ceną
[D] kosztu krańcowego z utargiem krańcowym
8. Bank centralny może zwiększyć podaż pieniądza poprzez:
[A] skup obligacji rządowych, obniżenie stopy rezerw obowiązkowych i wzrost stopy redyskontowej
[B] sprzedaż obligacji rządowych, obniżenie stopy rezerw obowiązkowych i wzrost stopy redyskontowej
[C] sprzedaż obligacji rządowych, wzrost stopy rezerw obowiązkowych i obniżenie stopy redyskontowej
[D] skup obligacji rządowych, obniżenie stopy rezerw obowiązkowych i obniżenie stopy redyskontowej
9. Inflacja na poziomie 38% to inflacja:
[A] pełzająca
[B] krocząca
[C] galopująca
[D] hiperinflacja
10. Która z poniższych kategorii ekonomicznych jest uwzględniana przy obliczaniu PKB *per capita*?
[A] zanieczyszczenie powietrza
[B] praca wykonywana dla własnych potrzeb w domu
[C] dochody obcokrajowców
[D] praca nielegalna
11. Dług publiczny może zostać obniżony poprzez zwiększenie:
[A] nadwyżki budżetowej
[B] deficytu budżetowego
[C] wartości wymagalnych zobowiązań
[D] emisji obligacji skarbowych sprzedawanych osobom fizycznym
12. Do automatycznych stabilizatorów koniunktury zalicza się:
[A] wydatki na budowę dróg krajowych i autostrad
[B] progresywny system podatkowy
[C] zapasy produktów i towarów przedsiębiorstw
[D] oprocentowanie kredytów inwestycyjnych
13. Stopa bezrobocia to stosunek liczby bezrobotnych do:
[A] liczby pracujących
[B] liczby ludności w wieku produkcyjnym
[C] liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym
[D] zasobu siły roboczej
14. J.M. Keynes był zwolennikiem:
[A] liberalizmu gospodarczego
[B] interwencjonizmu państwowego
[C] socjalizmu
[D] monopolizacji gospodarki
15. Założenie, że podaż tworzy swój własny popyt, w teorii ekonomii nazywa się prawem:
[A] Okuna
[B] Saya
[C] Gossena
[D] Fishera
16. Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem obligacje mogą być emitowane przez:
[A] wspólnoty mieszkaniowe
[B] województwa
[C] spółki partnerskie
[D] spółki akcyjne w organizacji

17. Papier wartościowy emitowany przez zamknięty fundusz inwestycyjny to:
[A] certyfikat inwestycyjny
[B] certyfikat depozytowy
[C] jednostka uczestnictwa
[D] bon inwestycyjny
18. W co nie mogą inwestować otwarte fundusze emerytalne w Polsce?
[A] kontrakty futures na stopy procentowe
[B] jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
[C] obligacje komunalne niedopuszczone do obrotu publicznego
[D] listy zastawne
19. Które informacje są umieszczane na karcie debetowej?
[A] nr rachunku bankowego, do którego została wydana karta
[B] nr PESEL
[C] adres zamieszkania właściciela karty
[D] adres banku wydawcy karty
20. Pewien inwestor zainwestował 10 tys. zł w akcje spółki X notowanej na giełdzie. W pierwszym tygodniu cena tych akcji zmniejszyła się o 15%, a w drugim o kolejne 15%. Trzeci i czwarty tydzień przyniósł wzrost cen akcji spółki X po 16% w każdym tygodniu. Na koniec czwartego tygodnia wartość akcji, którą posiada inwestor, była:
[A] wyższa niż w momencie zakupu
[B] niższa niż w momencie zakupu
[C] pozostała bez zmian
[D] niemożliwa do określenia bez znajomości ceny akcji spółki X
21. Wycena aktywów przedsiębiorstwa w wartości godziwej wymaga, aby transakcja, na podstawie której określa się tę wartość:
[A] była zawarta z podmiotem w stanie likwidacji
[B] była zawarta z podmiotem, który nie ma ujemnej wartości firmy (*negative goodwill*)
[C] miała charakter rynkowy
[D] była zawarta z jednostką zależną kapitałowo
22. Które z niżej wymienionych nie jest kryterium konwergencji w przypadku wejścia do strefy euro?
[A] udział w mechanizmie kursowym ERM II z przedziałem wahań kursu waluty krajowej nie większym niż $\pm 15\%$
[B] średnia nominalna długoterminowa stopa procentowa nie wyższa niż 2 punkty procentowe od poziomu wyznaczonego przez średni poziom stóp procentowych w trzech krajach o najniższej stopie inflacji w Unii Europejskiej
[C] deficyt budżetowy nieprzekraczający 3% PKB danego kraju
[D] wzrost gospodarczy nie niższy niż 1,5 punktu procentowego od poziomu wyznaczonego przez średni poziom dynamiki PKB w trzech krajach o najniższej dynamice PKB w Unii Europejskiej
23. Spłata 31 marca 2009 r. prawie całego zadłużenia wobec Klubu Paryskiego oznacza, że Polska uregulowała:
[A] zadłużenie wobec instytucji Unii Europejskiej, które finansowały projekty z dziedziny kultury i sztuki przed 2004 r.
[B] zadłużenie związane z dofinansowaniem projektów proekologicznych przez fundusz SAPARD
[C] zadłużenie z lat 70. ubiegłego stulecia wobec zagranicznych wierzycieli rządowych
[D] przed terminem zadłużenie wobec zagranicznych banków komercyjnych
24. Dochodami budżetu gminy są:
[A] podatek od gier
[B] opłata targowa
[C] podatek akcyzowy
[D] podatek od posiadania zwierząt gospodarskich
25. *Bancassurance* to:
[A] forma współpracy banków i zakładów ubezpieczeń przy sprzedaży polis na życie
[B] rodzaj ubezpieczenia zawieranego przez banki w celu ochrony przed kradzieżami gotówki z konwojów
[C] system stosowany przez wydawców kart kredytowych mający na celu ochronę klientów banków przed internetowymi oszustami
[D] rodzaj lokaty terminowej, której wysokość oprocentowania uzależniona jest od kursów wybranych instrumentów finansowych
26. Sztabowa struktura organizacyjna powstała z połączenia:
[A] macierzowej z liniową
[B] liniowej z funkcjonalną
[C] dywizjonalnej z funkcjonalną
[D] zadaniowej z funkcjonalną
27. Misja przedsiębiorstwa:
[A] określa zbiór mierzalnych parametrów, które chce ono osiągnąć
[B] stanowi zestaw jego wszystkich celów
[C] wyznacza horyzont czasowy jego rozwoju
[D] określa ogólny sens jego istnienia

28. Proces zarządzania obejmuje:
- [A] planowanie, podejmowanie decyzji, organizowanie, przewodzenie (kierowanie ludźmi) i kontrolowanie
 - [B] planowanie budżetu i jego późniejszą analizę
 - [C] realizowanie podstawowych działań zmierzających do osiągnięcia założonego celu
 - [D] sterowanie zachowaniami ludzkimi w celu maksymalizacji zysku
29. Strategię porzucenia stosują przedsiębiorstwa, które:
- [A] decydują się na sprzedaż produktów po cenach niższych od kosztów własnych produkcji
 - [B] dążą jednocześnie do zapewnienia wysokiej jakości i utrzymania niskich kosztów produkcji
 - [C] nie osiągnęły dostatecznie dużego udziału w rynku i odpowiedniej pozycji konkurencyjnej, ale chcą osiągnąć maksymalną rentowność
 - [D] w ślad za spadkiem kosztów produkcji obniżają ceny
30. Przykładem merchandisingu w hipermarkecie jest:
- [A] umieszczenie towarów pierwszej potrzeby jak najdalej od wejścia
 - [B] umieszczenie towarów dla dzieci (np. słodczy) w miejscach dla nich niedostępnych, tak aby o ich zakupie mogli decydować rodzice
 - [C] urządzenie działów z artykułami sezonowymi w bocznych alejkach, aby zainteresować klientów dodatkowymi artykułami
 - [D] celowe zostawianie pustych półek, aby stworzyć pozory atrakcyjności cenowej oferowanych produktów

Przykładowe schematy odpowiedzi na pytania opisowe o charakterze ogólnym:

1. Na przykładach wybranych przez siebie firm przedstaw, jak obserwowane na świecie spowolnienie gospodarcze wpływa na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

- I. Otoczenie biznesowe a prowadzenie działalności gospodarczej w warunkach kryzysu:
- a) wpływ siły konkurentów i dostawców na rozwój firm,
 - b) zmiany w popycie jako reakcja na spowolnienie gospodarcze,
 - c) znaczenie kultury organizacyjnej i jej odporność na zaburzenia w warunkach działania,

d) znaczenie przewidywań koniunktury gospodarczej dla krótko- i długookresowych decyzji przedsiębiorstw,

e) funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach globalizacji i integracji gospodarczej.

II. Dobre i złe praktyki w przedsiębiorstwach działających w warunkach spowolnienia gospodarczego:

a) identyfikacja rynkowych szans i zagrożeń,

b) przeformułowanie celów i podjęcie działań zapobiegawczych,

c) wdrożenie strategii i monitoring jej efektów.

III. „W tym szaleństwie jest metoda” – przykładki nowopowstałych firm, które kryzys gospodarczy przekuły w sukces.

IV. Własna ocena i wnioski:

a) konsekwencje spowolnienia gospodarczego dla wyników finansowych przedsiębiorstw,

b) wpływ kryzysu na wartość i reputację przedsiębiorstwa,

c) rola zarządzania strategicznego i scenariuszy prawdopodobnych sytuacji kryzysowych.

2. Przedstaw, jak wahania koniunktury wpływają na zachowania gospodarstw domowych w zakresie konsumpcji i oszczędzania.

I. Wybrane aspekty teoretyczne:

a) sytuacja na rynku pracy a dochody gospodarstw domowych,

b) prawidłowości w rozkładach wydatków gospodarstw domowych (prawo Engla),

c) podstawowe uwarunkowania oszczędności gospodarstw domowych w teorii ekonomii,

d) znaczenie koniunktury konsumenckiej dla decyzji ekonomicznych gospodarstw domowych.

II. Wybrane aspekty empiryczne:

a) wpływ koniunktury na zróżnicowanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych,

b) główne tendencje w zmianach wzorców konsumpcji gospodarstw domowych wobec pogorszenia klimatu gospodarczego,

c) poziom, forma i cele oszczędzania gospodarstw domowych w warunkach spowolnienia gospodarczego,

d) problem niewypłacalności gospodarstw domowych.

III. Własna ocena i wnioski:

a) ocena antycyklicznej polityki państwa oraz jej wpływ na dochody i wydatki gospodarstw domowych,

b) zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym gospodarstw domowych,

c) wpływ wahań koniunktury na dochodowość lokat oszczędnościowych, w tym oszczędności emerytalnych,

d) społeczno-ekonomiczne skutki niewypłacalności gospodarstw domowych.

Rozwiązanie zadania z podstaw ekonomii:

1. Ile wyniósł produkt krajowy brutto w 2004 r. w cenach bieżących? (2 pkt)

Produkt krajowy brutto w 2004 r. w cenach bieżących wyniósł 440 mld EUR.

(Produkt krajowy brutto = wydatki konsumpcyjne + wydatki państwa na zakup dóbr i usług + wydatki inwestycyjne brutto + eksport – import = $280 + 110 + 90 + 140 - 180$).

2. Ile wyniósł eksport netto w 2000 r.? (2 pkt)

Eksport netto w 2000 r. wyniósł –10 mld EUR (odpowiedź alternatywna: W 2000 r. import netto wyniósł 10 mld EUR).

(Eksport netto = eksport – import = $150 - 160$).

3. Ile wyniosło saldo budżetu państwa w 2008 r.? (2 pkt)

W 2008 r. budżet państwa osiągnął deficyt w wysokości 10 mld EUR.

(Saldo budżetu państwa = dochody podatkowe – transfery – wydatki państwa na zakup dóbr i usług = $160 - 50 - 120$).

4. Ile wyniósł produkt narodowy netto w 2004 r.? (3 pkt)

Produkt narodowy netto w 2004 r. wyniósł 420 mld EUR.

(Produkt narodowy netto = Produkt krajowy brutto + dochody netto obywateli za granicą – amortyzacja = $280 + 110 + 90 + 140 - 180 + 20 - 40$).

Wiedząc, że ceny w gospodarce w 2004 r. były wyższe o 15% względem 2000 r., a w 2008 r. były wyższe o 10% względem 2004 r., odpowiedz na poniższe pytania:

5. Ile wyniosła wartość produktu krajowego brutto w 2004 r. w cenach z 2000 r. (3 pkt)

Produkt krajowy brutto w 2004 r. w cenach z 2000 r. wyniósł około 383 mld EUR.

(Realny produkt krajowy brutto = produkt krajowy brutto w cenach bieżących / (1 + zmiana cen w gospodarce) = $280 + 110 + 90 + 140 - 180 / (1 + 0,15)$).

6. Ile wyniósł realny wzrost produktu krajowego brutto w latach 2000–2008? (3 pkt)

Produkt krajowy brutto w latach 2000–2008 wzrósł realnie o około 13%

(nominalny wzrost produktu krajowego brutto / zmiana cen = (Produkt krajowy brutto w cenach bieżących w 2008 r. / Produkt krajowy brutto w cenach bieżących w 2000 r.) / (zmiana cen w 2004 r. względem 2000 r. × zmiana cen w 2008 r. względem 2004 r.) = $(600 / 420) / (1,15 \times 1,10)$).

Prawidłowe odpowiedzi do pytań testowych:

1. C; 2. D; 3. A; 4. D; 5. B; 6. A; 7. D; 8. D; 9. C; 10. C; 11. A; 12. B; 13. D; 14. B; 15. B; 16. B; 17. A; 18. A; 19. D; 20. B; 21. C; 22. D; 23. C; 24. B; 25. A; 26. B; 27. D; 28. A; 29. C; 30. A.

Zestaw pytań z zawodów II stopnia (okręgowych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

I. Pytanie opisowe o charakterze ogólnym. (0–25 pkt)

Omów mechanizmy oddziaływania negatywnych zewnętrznych impulsów koniunkturalnych na gospodarkę Polski.

na dotychczasowym poziomie (podatek dochodowy 20%) korzystniej będzie zaciągnąć kredyt, czy sfinansować ekspansję kapitałem własnym? Odpowiedź krótko uzasadnij, ustalając przy tym, ile wynosi koszt kapitału obcego (kredytu). (5 pkt)

II. Zadanie z analizy finansowej. (0–15 pkt)

1. Biuro turystyczne organizuje wycieczkę autokarową. Koszty kształtują się następująco:
 - a) wynagrodzenie kierowcy: 100 €,
 - b) wynajęcie autokaru: 500 €,
 - c) opłaty za przejazd autostradami i parkingi: 75 €.

Wynagrodzenie kierowcy jest bezzwrotnym kosztem utopionym. W razie odwołania wycieczki przepada również 50 € tytułem opłaty rezerwacyjnej (zaliczki) za wynajęcia autokaru. W przypadku dojścia do skutku wycieczki wpłacona opłata rezerwacyjna (zaliczka) pomniejsza koszt wynajęcia autokaru. Przy cenie wycieczki na poziomie 25 € ile osób powinno zakupić bilet, aby nie odwołano wycieczki? Dokonaj stosownych obliczeń i krótko uzasadnij odpowiedź. (5 pkt)

2. Roczna wielkość sprzedaży biura turystycznego w ostatnim roku wyniosła 100 000 €, a jego aktywa 50 000 €. Wiadomo również, że wskaźnik rentowności sprzedaży netto wyniósł 10%, a mnożnik kapitału własnego wynosi 1,25. Na podstawie powyższych danych oblicz wskaźnik rentowności aktywów i wskaźnik rentowności kapitału własnego. (5 pkt)
3. Biuro turystyczne przed nowym sezonem rozważa ekspansję, co wymagałoby wzrostu aktywów o 50%. Aktualnie zysk operacyjny (przed opodatkowaniem i odjęciem odsetek) wynosi 14 000 € (pozostałe dane jak w pkt 2). Czy przy oprocentowaniu kredytu

III. Pytania testowe – w każdym pytaniu zaznacz jedną prawidłową odpowiedź. (0–60 pkt)

1. Które z poniższych stwierdzeń jest prawdziwe w odniesieniu do dóbr doskonale substytucyjnych?
 - [A] konsument jest skłonny zastępować jedno dobro drugim według stałej stopy
 - [B] krzywe obojętności dla tego rodzaju dóbr nie istnieją
 - [C] efekt dochodowy w przypadku zmiany ceny jednego z nich jest zawsze niezerowy
 - [D] konsument jest skłonny konsumować dobra w stałej proporcji
2. Przewidywania uczestników rynku co do wzrostu w przyszłości cen czarnych porzeczek spowodują:
 - [A] spadek wielkości podaży
 - [B] zwiększenie popytu
 - [C] spadek bieżącej ceny rynkowej
 - [D] spadek wielkości popytu
3. Które z poniższych stwierdzeń jest prawdziwe w odniesieniu do linii ograniczenia budżetowego?
 - [A] jej nachylenie zmienia się w zależności od położenia rozpatrywanego koszyka dóbr
 - [B] nieodpłatne transfery rzeczowe (np. talony) zmieniają kształt tej krzywej
 - [C] jej położenie względem początku układu współrzędnych determinowane jest wyłącznie przez ceny rozpatrywanych dóbr
 - [D] zmiana upodobań i gustów konsumentów przesuwa tę krzywą

4. W krótkim okresie koszt całkowity stanowi:
 - [A] sumę kosztów krańcowych
 - [B] sumę kosztu stałego i sumę kosztów krańcowych
 - [C] iloczyn przeciętnego kosztu zmiennego i wielkości produkcji
 - [D] iloczyn przeciętnego kosztu krańcowego i wielkości produkcji
5. Optymalna kombinacja czynników wytwórczych znajduje się w punkcie:
 - [A] styczności izokwanty z krzywą kosztu całkowitego
 - [B] styczności krzywej kosztu całkowitego z krzywą produkcji całkowitej
 - [C] przecięcia izokwanty z linią ograniczenia budżetowego
 - [D] żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa
6. Krzywa podaży przedsiębiorstwa wolnokonkurencyjnego w długim okresie to:
 - [A] część krzywej kosztu krańcowego powyżej minimum przeciętnego kosztu całkowitego
 - [B] krzywa podaży doskonale elastyczna, gdyż cena, po której przedsiębiorstwo sprzedaje kolejne jednostki dobra, jest niezmienna
 - [C] część krzywej kosztu przeciętnego zmiennego powyżej krzywej utargu krańcowego
 - [D] część krzywej kosztu przeciętnego całkowitego powyżej krzywej utargu przeciętnego
7. Wskaż, które z poniższych stwierdzeń nie jest ilustracją „problemu pana i sługi” w ekonomii:
 - [A] niepełna informacja dla pacjentów na temat skuteczności szczepionek przeciwko grypie
 - [B] brak należytej opieki nad dzieckiem przez nianię
 - [C] niedbałe przygotowanie radcy prawnego reprezentującego przedsiębiorstwo do procesu sądowego o zapłatę wymagalnych faktur
 - [D] prześladowanie przez szefa podwładnego lub współpracownika w miejscu pracy
8. Który z niżej wymienionych cykli koniunkturalnych jest najdłuższy?
 - [A] Jevonsa
 - [B] Juglara
 - [C] Kitchina
 - [D] Kondratiewa
9. Osiąganie przez kraje słabo rozwinięte o niskiej produktywności pracy wyższych wskaźników wzrostu gospodarczego niż kraje wysoko uprzemysłowione nazywa się efektem:
 - [A] akceleracji
 - [B] mnożnikowym
 - [C] doganiania
 - [D] zewnętrznym
10. Zgodnie z teorią optymalnych obszarów walutowych która z niżej wymienionych okoliczności nie będzie sprzyjać szybkiemu powrotowi gospodarki do stanu równowagi po szoku makroekonomicznym?
 - [A] mobilność siły roboczej
 - [B] mobilność kapitału finansowego
 - [C] ustrój oparty na federalizmie fiskalnym
 - [D] lepkość płac realnych
11. Zniesienie monopolu państwa na produkcję pieniądza proponują w swoich poglądach przedstawiciele:
 - [A] ekonomii neoklasycznej
 - [B] monetaryzmu
 - [C] szkoły austriackiej
 - [D] keynesizmu
12. Jeśli produkcja i zatrudnienie rosną szybko, to gospodarka jest w:
 - [A] fazie rozkwitu
 - [B] górnym punkcie zwrotnym
 - [C] fazie ożywienia
 - [D] dolnym punkcie zwrotnym
13. Według Schumpetera gospodarkę w fazę ożywienia wprowadza wzrost:
 - [A] stopy zysku
 - [B] stopy procentowej
 - [C] wdrożeń innowacji
 - [D] inflacji
14. Które założenie nie jest zgodne z ilościową teorią pieniądza?
 - [A] występuje neutralność pieniądza w gospodarce
 - [B] wielkość podaży pieniądza w danej gospodarce jest ustalana przez banki komercyjne
 - [C] liczba zawieranych transakcji w krótkim okresie jest stała
 - [D] szybkość obiegu pieniądza w krótkim okresie nie zmienia się
15. Jeżeli w pewnym okresie inwestorzy zagraniczni podjęli decyzję o wyprzedaniu polskich dłużnych instrumentów finansowych oraz wycofaniu kapitałów z Polski, to konsekwencją tego będzie:
 - [A] wzrost popytu na PLN i deprecjacja walut obcych
 - [B] wzrost podaży walut obcych i aprecjacja PLN
 - [C] wzrost popytu na waluty obce i deprecjacja PLN
 - [D] wzrost podaży PLN i aprecjacja PLN

16. Jednostki budżetowe pokrywają swoje wydatki:
[A] z dotacji przedmiotowych
[B] z dotacji podmiotowych
[C] bezpośrednio z budżetu państwa
[D] z uzyskanych przychodów własnych
17. Jakiego rodzaju depozytów zgromadzonych w bankach krajowych nie chroni Bankowy Fundusz Gwarancyjny?
[A] depozytów funduszy emerytalnych
[B] depozytów walutowych osób fizycznych
[C] depozytów złotych osób prawnych
[D] depozytów szkolnych kas oszczędnościowych
18. Dokument przyjęty przez Komisję Nadzoru Finansowego, który zobowiązuje banki, w przypadku udzielania kredytów w walutach obcych, do analizowania zdolności kredytowej klienta przy założeniu, że stopa procentowa dla kredytu walutowego jest równa co najmniej stopie procentowej dla kredytu złotowego, a kapitał kredytu jest wyższy o 20%, to tzw. rekomendacja:
[A] R
[B] S
[C] T
[D] W
19. Na uruchomionym 30 września 2009 r. rynku giełdowym Catalyst nie są notowane:
[A] hipoteczne listy zastawne
[B] obligacje jednostek samorządu terytorialnego
[C] obligacje korporacyjne
[D] akcje firm z sektora nowych technologii
20. Wycena towarów według metody FIFO oznacza, że ich rozchody wyceniane są:
[A] po średniej ważonej cenie zakupu
[B] po cenach składników, które jednostka nabyła najwcześniej
[C] po cenach składników, które jednostka nabyła najpóźniej
[D] w drodze szczegółowej identyfikacji rzeczywistych cen składników, niezależnie od daty ich zakupu lub wytworzenia
21. Projekcja inflacji publikowana przez Narodowy Bank Polski to:
[A] zbiór prognoz inflacji poszczególnych członków Rady Polityki Pieniężnej
[B] wyjaśnienie *ex post* przyczyn wzrostu ogólnego poziomu cen w gospodarce
[C] scenariusz przyszłej ścieżki inflacji przy założeniu niezmiennych stóp procentowych
[D] prognoza inflacji przy założeniu, że Rada Polityki Pieniężnej zmienia stopy procentowe zgodnie z dotychczasowym nastawieniem w polityce pieniężnej
22. Główną ideą tzw. lokat „antybelkowych” jest:
[A] wykorzystanie dziennej kapitalizacji odsetek, tak aby kwota należnego podatku nie przekroczyła 0,49 zł
[B] progresywne oprocentowanie lokaty
[C] powiązanie oprocentowania lokaty z wynikami funduszu inwestycyjnego
[D] możliwość wypłaty przez klienta środków z lokaty w dowolnym momencie bez utraty odsetek
23. Jeżeli w bilansie przedsiębiorstwa występuje nadwyżka pasywów w walutach obcych nad aktywami w walutach obcych, wówczas występuje:
[A] krótka otwarta pozycja walutowa
[B] długa otwarta pozycja walutowa
[C] krótka pozycja niedopasowania
[D] długa pozycja niedopasowania
24. Usługa *cash back* umożliwia:
[A] wypłatę gotówki w sklepie podczas dokonywania zakupów za pomocą karty płatniczej
[B] zwrot przez bank prowizji przy terminowej spłacie kredytu
[C] uzyskanie dodatkowych przywilejów dla klientów rekomendujących produkty banku innym osobom
[D] nieograniczoną możliwość wymiany zużytych banknotów w banku centralnym
25. Komercjalizacja jest to forma prywatyzacji polegająca na:
[A] przekazaniu zarządzania przedsiębiorstwem państwowym na podstawie kontraktu menedżerskiego
[B] przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa
[C] utworzeniu spółki *joint venture*
[D] sprzedaży lub likwidacji przedsiębiorstwa
26. Które z niżej wymienionych działań nie jest przejawem społecznej odpowiedzialności biznesu?
[A] wdrożenie programu oszczędzania energii elektrycznej w przedsiębiorstwie
[B] maksymalizacja zysku przedsiębiorstwa w celu zwiększenia udziału wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach samorządu lokalnego
[C] przekazanie przez przedsiębiorstwo niepotrzebnego sprzętu komputerowego na potrzeby biblioteki publicznej
[D] powołanie w przedsiębiorstwie programu wolontariatu pracowniczego

27. Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem do pozostałych ubezpieczeń osobowych oraz ubezpieczeń majątkowych (dział II) nie zalicza się ubezpieczenia:
- [A] choroby
 - [B] wypadku
 - [C] posagowego
 - [D] przewozu osób
28. Przedsiębiorstwo wykorzystujące w zarządzaniu koncepcję *lean manufacturing*:
- [A] utrzymuje duże zapasy półproduktów w celu zapewnienia ciągłości produkcji
 - [B] stosuje głównie heurystyczne metody rozwiązywania problemów
 - [C] utrzymuje znaczne rezerwy mocy produkcyjnych, tak aby sprostać każdemu, nawet nieoczekiwanemu zamówieniu
 - [D] dąży do ograniczenia w produkcji ilości wadliwych wyrobów
29. Zasada delegowania kompetencji polega na:
- [A] wyznaczaniu przez menedżera przynajmniej jednego pełnomocnika na czas jego delegacji służbowej
 - [B] wykonywaniu przez menedżera obowiązków pracowników, którzy znajdują się w delegacji służbowej
 - [C] decentralizacji władzy
 - [D] rezygnacji z jednoosobowego kierownictwa
30. Co jest przykładem strategii dywersyfikacji horyzontalnej?
- [A] wprowadzenie czajników elektrycznych do oferty producenta robotów kuchennych
 - [B] wejście na rynek telefonii komórkowej przez nadawcę programów telewizyjnych
 - [C] utworzenie specjalistycznego banku przez producenta samochodów osobowych
 - [D] przejęcie wszystkich podmiotów w łańcuchu dostaw przez hipermarket
- c) rola postępu technicznego, liberalizacji i deregulacji rynków finansowych.
3. Oddziaływanie zewnętrznych impulsy koniunkturalnych na gospodarkę – główne kanały transmisji:
- a) handel zagraniczny,
 - b) kryzysy walutowe,
 - c) sektor bankowy (finansowy).
4. Wahania cykliczne w Polsce w ostatnich latach na tle koniunktury w innych krajach.
5. Wnioski i własna ocena:
- a) konsekwencje korelacji zmian koniunktury gospodarczej w Polsce i strefie euro,
 - b) propozycje przeciwdziałania negatywnym impulsom zewnętrznym,
 - c) ocena realizowanej polityki antycyklicznej w Polsce i trudności w jej koordynacji w warunkach globalizacji.

Rozwiązanie zadania z analizy finansowej:

1. Biuro turystyczne organizuje wycieczkę autokarową. Koszty kształtują się następująco:
- a) wynagrodzenie kierowcy: 100 €,
 - b) wynajęcie autokaru: 500 €,
 - c) opłaty za przejazd autostradami i parkingi: 75 €.

Wynagrodzenie kierowcy jest bezzwrotnym kosztem utopionym. W razie odwołania wycieczki przepada również 50 € tytułem opłaty rezerwacyjnej (zaliczki) za wynajęcie autokaru. W przypadku dojścia do skutku wycieczki wpłacona opłata rezerwacyjna (zaliczka) pomniejsza koszt wynajęcia autokaru. Przy cenie wycieczki na poziomie 25 €, ile osób powinno zakupić bilet, aby nie odwołano wycieczki? Dokonaj stosownych obliczeń i krótko uzasadnij odpowiedź. (0–5 pkt)

Przy cenie wycieczki na poziomie 25 € bilety powinno kupić nie mniej niż 21 osób, ponieważ utargi muszą pokryć koszty bezpośrednio związane z wycieczką. Przy podejmowaniu decyzji biuro turystyczne nie bierze pod uwagę kosztów utopionych, na które składa się wynagrodzenie kierowcy (100 €) i opłata rezerwacyjna (50 €), ponieważ niezależnie od tego, czy wycieczka dojdzie do skutku, czy też nie, nie odzyska ono tych kosztów. Gdy biuro turystyczne sprzeda 21 biletów, jego strata będzie równa dokładnie kosztom utopionym. Każda mniejsza liczba sprzedanych biletów niż 21 oznacza, że odwołanie wycieczki pozwoli ograniczyć straty do wysokości kosztów utopionych.

$$\text{Liczba osób} = (\text{koszty całkowite} - \text{koszty utopione}) / \text{cena wycieczki} \\ = (675 \text{ €} - 150 \text{ €}) / 25 \text{ €} = 21 \text{ osób.}$$

Przykładowy schemat odpowiedzi na pytanie opisowe o charakterze ogólnym:

1. Najważniejsze cechy współczesnych cykli koniunkturalnych w krajach wysokorozwiniętych i rozwijających się.
2. Czynniki endo- i egzogeniczne odpowiedzialne za wahania koniunktury:
 - a) nierównowaga fiskalna i negatywne szoki zewnętrzne,
 - b) znaczenie globalizacji i integracji gospodarczej,

2. Roczna wielkość sprzedaży biura turystycznego w ostatnim roku wyniosła 100 000 €, a jego aktywa 50 000 €. Wiadomo również, że wskaźnik rentowności sprzedaży netto wyniósł 10%, a mnożnik kapitału własnego wynosi 1,25. Na podstawie powyższych danych oblicz wskaźnik rentowności aktywów i wskaźnik rentowności kapitału własnego. (0–5 pkt)

$$\begin{aligned} \text{sprzedaż (S)} &= 100\,000 \text{ €}, \text{ aktywa (A)} \\ &= 50\,000 \text{ €, rentowność sprzedaży netto (ROS)} \\ &= 10\%, \text{ mnożnik kapitału własnego} \\ &\quad (TA/E) = 1,25 \end{aligned}$$

$$ROS = \text{zysk netto} / \text{sprzedaż} - 10\% = \text{zysk netto} / 100\,000 \text{ €} - \text{zysk netto} = 10\,000 \text{ €}$$

$$TA/E = \text{aktywa} / \text{kapitał własny} - 1,25 = 50\,000 \text{ €} / \text{kapitał własny} \rightarrow \text{kapitał własny} = 40\,000 \text{ €}$$

$$\text{wskaźnik rentowności aktywów (ROA)} = \text{zysk netto} / \text{aktywa} = 10\,000 \text{ €} / 50\,000 \text{ €} = 20\%$$

$$\begin{aligned} \text{wskaźnik rentowności kapitału własnego} \\ \text{(ROE)} &= \text{zysk netto} / \text{kapitał własny} \\ &= 10\,000 \text{ €} / 40\,000 \text{ €} = 25\% \end{aligned}$$

3. Biuro turystyczne przed nowym sezonem rozważa ekspansję, co wymagałoby wzrostu aktywów o 50%. Aktualnie zysk operacyjny (przed opodatkowaniem i odjęciem od-

setek) wynosi 14 000 € (pozostałe dane jak w pkt 2). Czy przy oprocentowaniu kredytu na dotychczasowym poziomie (podatek dochodowy 20%) korzystniej będzie zaciągnąć kredyt, czy sfinansować ekspansję kapitałem własnym? Odpowiedź krótko uzasadnij, ustalając przy tym, ile wynosi koszt kapitału obcego (kredytu). (0–5 pkt)

$$\text{Zysk netto} = 10\,000 \text{ €}$$

$$\text{Zysk operacyjny} = \text{zysk netto} + \text{odsetki} + \text{podatek}$$

$$\text{Odsetki} = \text{kapitał obcy} \times \text{koszt kapitału obcego (r)}$$

$$\begin{aligned} \text{Kapitał obcy} &= \text{aktywa} - \text{kapitał własny} \\ &= 50\,000 \text{ €} - 40\,000 \text{ €} = 10\,000 \text{ €} \end{aligned}$$

$$\text{Odsetki} + \text{podatek} = \text{zysk operacyjny} - \text{zysk netto} = 14\,000 \text{ €} - 10\,000 \text{ €} = 4\,000 \text{ €}$$

$$\begin{aligned} (10\,000 \text{ €} \times r) + [(14\,000 \text{ €} - 10\,000 \text{ €} \times r)] \\ \times 20\% = 4\,000 \rightarrow r = 15\% \end{aligned}$$

Koszt kapitału obcego (kredytu) wynosi 15%.

Biuro turystyczne powinno sfinansować ekspansję kapitałem obcym, ponieważ jego koszt jest niższy niż kapitału własnego i niższy niż rentowność majątku (aktywów). Wybierając taki sposób finansowania rozwoju, będzie mogło ono wykorzystać korzyści wynikające z dźwigni finansowej.

Prawidłowe odpowiedzi do pytań testowych:

1. A; 2. B; 3. B; 4. B; 5. D; 6. A; 7. D; 8. D; 9. C; 10. D; 11. C; 12. C; 13. C; 14. B; 15. C; 16. C; 17. A; 18. B; 19. D; 20. B; 21. C; 22. A; 23. A; 24. A; 25. B; 26. B; 27. C; 28. D; 29. C; 30. A.

Zestaw pytań z zawodów III stopnia (centralnych) XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej

I. Pytanie opisowe o charakterze ogólnym. (0–25 pkt)

W świetle wybranych teorii cykliów koniunkturalnych wskaż argumenty za i przeciw stabilizacji gospodarki przez państwo.

II. Zadanie analityczne. (0–15 pkt)

Sprzedaż jachtów podlega dużym wahaniom cyklicznym – w okresie dobrej koniunktury występuje duży popyt na dobra o luksusowym charakterze, natomiast spadek dochodów w czasie recesji powoduje, że zapotrzebowanie na nie gwałtownie spada. Właściciel firmy sprzedającej jachty musi podjąć decyzję w sprawie wielkości zamówienia przed nadchodzącym sezonem. Prognozy koniunktury publikowane w mediach wskazują, że istnieje 60-procentowe prawdopodobieństwo poprawy koniunktury w ciągu najbliższych 12 miesięcy, co pozwoli sprzedać w tym okresie o połowę więcej jachtów niż dotychczas. Jeśli gospodarka nadal będzie znajdować się w stagnacji (40-procentowe prawdopodobieństwo takiej sytuacji), wielkość sprzedaży nie zmieni się w stosunku do roku ubiegłego i wyniesie 100 szt.

Firma ma dwie możliwości: złożyć zamówienie na 100 szt. lub na 150 szt. jachtów. Jeśli właściciel zamówi 150 szt. jachtów, może osiągnąć 350 tys. € zysku (jeśli prognoza poprawy koniunktury sprawdzi się) lub może ponieść stratę w wysokości 150 tys. € (jeśli sytuacja w gospodarce nie zmieni się i firma zmuszona będzie obniżyć ceny, aby sprzedać nagromadzone zapasy jachtów po cenach niższych od kosztów zakupu). W wypadku zamówienia 100 szt. jachtów poziom zysku może przyjąć dwie wartości: 225 tys. € (poprawa koniunktury) lub 100 tys. € (dalsza stagnacja).

1. Na podstawie powyższych informacji wskaż, jaką wielkość zamówienia powinien złożyć właściciel firmy. Odpowiedź krótko uzasadnij.

Do właściciela firmy sprzedającej jachty swoją ofertę przesyła czołowa firma z branży reklamowej, w której gwarantuje, że skorzysta nie z jej usług pozwoli uzyskać wyższe ceny

sprzedaży jachtów niż dotychczas. Wpłynie to na poziom zysku firmy w następujący sposób: w sytuacji poprawy koniunktury firma wypracuje 450 tys. € zysku (jeśli zamówi i sprzeda 150 szt. jachtów) lub 250 tys. € (odpowiednio dla 100 szt.). Jeżeli natomiast stagnacja gospodarki będzie trwać nadal, wówczas wynik finansowy firmy dla wariantu zamówienia 150 szt. jachtów będzie ujemny i wyniesie 140 tys. €, a w wypadku zamówienia 100 szt. jachtów firma osiągnie zysk w wysokości 110 tys. €. Koszt wynajęcia firmy reklamowej to 15 tys. € (nie został uwzględniony w powyższych wynikach finansowych). Rozkład prawdopodobieństwa zmian koniunktury pozostaje bez zmian.

2. Czy w tej sytuacji właściciel firmy sprzedającej jachty powinien skorzystać z usług firmy reklamowej? Czy wpłynie to na zmianę liczby jachtów zamówionych przez właściciela firmy? Odpowiedź krótko uzasadnij.
3. Zakładając, że właściciel sklepu zaufał prognozom koniunktury publikowanym w mediach i zgodnie z nimi złożył zamówienie, a po czasie okazało się, że sytuacja w gospodarce była inna, niż pierwotnie przewidywano (innymi słowy: wielkości prawdopodobieństwa poprawy koniunktury lub stagnacji były inne niż określone na wstępie), czy można uznać, że właściciel podjął złą decyzję. Jak powinien się zachować?

III. Pytania testowe – w każdym pytaniu może być więcej niż jedna prawidłowa odpowiedź (0–60 pkt)

1. Na pewnym rynku doszło do jednoczesnego zwiększenia się popytu i spadku podaży. W efekcie mogło się zdarzyć, że:
- [A] ilość sprzedanego produktu zwiększyła się, a cena wzrosła
 - [B] ilość sprzedanego produktu zmniejszyła się, a cena obniżyła się
 - [C] ilość sprzedanego produktu zwiększyła się, a cena obniżyła się
 - [D] ilość sprzedanego produktu zmniejszyła się, a cena wzrosła

2. Ustalenie przez rząd ceny maksymalnej dla producentów energii spowoduje:
- [A] powstanie nadwyżki rynkowej
 - [B] zwiększenie wielkości popytu na energię
 - [C] zwiększenie wpływów producentów energii
 - [D] konieczność limitowania zakupów energii
3. Pewien racjonalnie postępujący konsument wysyła codziennie SMS-y premium (o podwyższonej opłacie) w loterii, w której każdego dnia można wygrać główną nagrodę w wysokości 10 tys. zł. Za pierwszego SMS-a w danym dniu konsument jest skłonny zapłacić 7,00 zł, za drugiego 5,00 zł, za trzeciego 3,50 zł, a za czwartego 1,50 zł. Spośród poniższych zdań wskaż te prawdziwe:
- [A] przy cenie jednego SMS-a na poziomie 3,66 zł konsument osiągnie nadwyżkę w wysokości 12,00 zł
 - [B] konsument wyśle trzy SMS-y, jeśli cena będzie wynosić 2,44 zł
 - [C] jeżeli konsument za wysłanie dwóch SMS-ów musi zapłacić w sumie 11,00 zł, to wyśle dwa SMS-y i osiągnie nadwyżkę w wysokości 1,00 zł
 - [D] gdy cena jednego SMS-a wyniesie 1,00 zł, konsument wyśle cztery SMS-y, osiągając nadwyżkę w wysokości 17,00 zł
4. Przy poruszaniu się wzdłuż wypukłej izokwenty:
- [A] wielkość produkcji całkowitej nie zmienia się
 - [B] krańcowa stopa technicznej substytucji maleje
 - [C] substytucja pomiędzy czynnikami produkcji staje się coraz trudniejsza
 - [D] zmiana ulega produkcyjność krańcowa rozpatrywanych czynników wytwórczych
5. Koszty utopione:
- [A] to inaczej koszty alternatywne
 - [B] są nieistotne przy analizie różnych wariantów decyzyjnych
 - [C] są istotne przy analizie różnych wariantów decyzyjnych
 - [D] są poniesionym wydatkiem, którego nie można odzyskać
6. W ramach długookresowej równowagi wolno-konkurencyjnej gałęzi optimum ekonomiczne przedsiębiorstwa na tym rynku:
- [A] znajduje się na lewo od optimum technicznego
 - [B] znajduje się na prawo od optimum technicznego
 - [C] pokrywa się z optimum technicznym
 - [D] oznacza osiągnięcie przez przedsiębiorstwo wyłącznie zysku normalnego
7. Jeżeli wzrostowi płacy realnej towarzyszy spadek liczby godzin przeznaczanych na wykonywanie pracy, to:
- [A] efekt substytucyjny jest większy od dochodowego
 - [B] efekt dochodowy jest większy od substytucyjnego
 - [C] użyteczność krańcowa dóbr uzyskanych dzięki dodatkowej godzinie pracy okazała się większa od użyteczności krańcowej ostatniej godziny czasu wolnego
 - [D] użyteczność krańcowa dodatkowej godziny wypoczynku okazała się większa od użyteczności krańcowej dóbr uzyskanych dzięki ostatniej godzinie pracy
8. Rozmiary popytu firmy na pracę wyznacza graficznie punkt przecięcia się:
- [A] krzywej krańcowego produktu pracy z krzywą krańcowego kosztu pracy
 - [B] krzywej wartości krańcowego produktu pracy z krzywą utargu krańcowego pochodzącego ze sprzedaży produktów wytworzonych za jej pomocą
 - [C] krzywej krańcowego produktu pracy z krzywą krańcowego przychodu z pracy
 - [D] krzywej krańcowego przychodu z pracy z krzywą obrazującą kształtowanie się stawki płacy przy różnych rozmiarach zatrudnienia
9. W modelu gospodarki bez udziału państwa oszczędności są równe:
- [A] sumie inwestycji i eksportu netto
 - [B] różnicy inwestycji i eksportu netto
 - [C] sumie inwestycji i eksportu
 - [D] różnicy inwestycji i importu
10. W gospodarce funkcjonującej przy niepełnym wykorzystaniu zasobów czynników wytwórczych nastąpił wzrost planowanych wydatków inwestycyjnych o 2000. Krańcowa skłonność do oszczędzania w tej gospodarce wynosi 0,2. O ile ostatecznie zmieni się wielkość produkcji w gospodarce?
- [A] 1 600
 - [B] 2 500
 - [C] 3 600
 - [D] 10 000
11. Aprecjacja złotego przyczyniłaby się do wzrostu deficytu handlu zagranicznego w Polsce, ponieważ:
- [A] podrożałyby dobra importowane do Polski
 - [B] wzrosłoby tempo inflacji
 - [C] eksport dóbr z Polski stałby się mniej opłacalny
 - [D] wzrosłby poziom rezerw walutowych
12. Na czym polega monetyzacja długu publicznego?
- [A] na konwersji wymagalnych wierzytelności sektora publicznego na dłużne, skarbowe papiery wartościowe
 - [B] na częściowej lub całkowitej odmowie spłaty długu publicznego

- [C] na emisji obligacji skarbowych, które są następnie sprzedawane bankowi centralnemu
- [D] na zmniejszeniu wielkości inwestycji sektora prywatnego spowodowanej zwiększonym finansowaniem wydatków publicznych deficytem budżetowym
13. Krzywa Beveridge'a obrazuje zależność pomiędzy:
- [A] ilością wakatów a wielkością bezrobocia
- [B] stopą inflacji a stopą bezrobocia
- [C] wielkością luki PKB a stopą bezrobocia przymusowego
- [D] stopą oprocentowania kredytów inwestycyjnych a stopą bezrobocia
14. Slumpfacja to równoczesne występowanie:
- [A] inflacji przejściowej i strukturalnej
- [B] bezrobocia przejściowego i strukturalnego
- [C] recesji gospodarczej i inflacji
- [D] stagnacji gospodarczej, inflacji i wysokiego bezrobocia
15. Gospodarka znajduje się w równowadze zewnętrznej. Gdy światowa stopa procentowa wzrośnie powyżej poziomu krajowego, zakładając doskonałą mobilność kapitału, wówczas w gospodarce pojawi się:
- [A] nadwyżka w bilansie płatniczym wywołana wyłącznie nadwyżką w rachunku kapitałowym
- [B] deficyt w bilansie płatniczym spowodowany nadwyżką w rachunku kapitałowym i deficytem handlowym
- [C] deficyt w bilansie płatniczym spowodowany wyłącznie deficytem w bilansie handlowym
- [D] deficyt w bilansie płatniczym spowodowany deficytem w rachunku kapitałowym
16. Do jakiej kwoty gwarantowane są depozyty złote zgromadzone przez spółkę akcyjną w krajowym banku w Polsce?
- [A] 50 000 €
- [B] 100 000 €
- [C] 250 000 €
- [D] depozyty złote podlegają nieograniczonej ochronie, ponieważ Narodowy Bank Polski jest emitentem złotego jako prawnego środka płatniczego na terenie Polski
17. Indywidualne Konta Emerytalne:
- [A] prowadzone są przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych
- [B] mogą być prowadzone w formie wyodrębnionego rachunku bankowego lub wyodrębnionego rachunku papierów wartościowych w biurze maklerskim
- [C] zgromadzonych na nich środków nie można wypłacić wcześniej niż po przejściu na emeryturę
- [D] każda osoba może gromadzić środki na kilku takich kontach w III filarze systemu emerytalnego
18. Wadą obecnego systemu emerytalnego w Polsce jest:
- [A] nieterminowe księgowanie przez otwarte fundusze emerytalne składek na kontach ubezpieczonych
- [B] wysokie koszty akwizycji
- [C] konstrukcja średniej ważonej minimalnej stopy zwrotu, która prowadzi do stosowania przez zarządzających otwartymi funduszami emerytalnymi zbliżonej polityki inwestycyjnej
- [D] brak kontroli polityki inwestycyjnej otwartych funduszy emerytalnych
19. Zgodnie z procedurami ostrożnościowymi i sanacyjnymi zapisanymi w ustawie o finansach publicznych, przy jakim poziomie relacji kwoty państwowego długu publicznego do produktu krajowego brutto w ustawie budżetowej na kolejny rok nie przewiduje się wzrostu wynagrodzeń pracowników państwowej sfery budżetowej?
- [A] większym od 50% i nie większym od 55%
- [B] większym od 55% i mniejszym od 60%
- [C] równym lub większym niż 60%
- [D] realizowane procedury ostrożnościowe i sanacyjne nie mają wpływu na wzrost wynagrodzeń pracowników państwowej sfery budżetowej
20. Pożyczki społecznościowe:
- [A] są preferencyjnym rodzajem pożyczek udzielanych mniejszościom narodowym przez banki
- [B] zawierane są bezpośrednio pomiędzy posiadającym oszczędności a pożyczkobiorcą za pośrednictwem platform internetowych
- [C] nie podlegają ustawie antylichwiarskiej ograniczającej wysokość maksymalnego oprocentowania kredytów
- [D] mogą być zaciągane nawet przez osoby wpisane na listę nieterminowo spłacających swoje zobowiązania w Biurze Informacji Kredytowej
21. Do zadań Komisji Nadzoru Finansowego należy:
- [A] podejmowanie działań mających na celu rozwój konkurencyjności rynku funduszy emerytalnych
- [B] wydawanie zgody na powołanie prezesa zarządu banku w formie spółki akcyjnej
- [C] wykluczenie papierów wartościowych z obrotu na rynku regulowanym
- [D] wydawanie zezwoleń na wykonywanie działalności reasekuracyjnej

22. Które z poniższych stwierdzeń są prawdziwe w odniesieniu do kontraktów *forward*?
- [A] są notowane na rynku giełdowym
 - [B] ich rozliczenie może wymagać fizycznej dostawy przedmiotu kontraktu
 - [C] podlegają standaryzacji ze względu na wielkość kontraktu
 - [D] są rozliczane w określonym czasie w przyszłości po z góry ustalonej cenie
23. Przedsiębiorstwo otrzymało w grudniu fakturę z tytułu rocznego czynszu za wynajem powierzchni biurowych na następny rok i zapłaciło ją w całości. Na którym z poniższych kont zostanie zaksięgowana ta operacja?
- [A] usługi obce
 - [B] koszty zarządu
 - [C] czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów
 - [D] bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów
24. Stopień dźwigni operacyjnej informuje o zmianie poziomu zysku operacyjnego pod wpływem zmiany:
- [A] przychodów ze sprzedaży firmy
 - [B] wielkości wydatków na reprezentację i reklamę
 - [C] udziału kapitału obcego w źródłach finansowania działalności firmy
 - [D] liczby udziałów po podwyższeniu kapitału własnego przez dotychczasowych właścicieli
25. Analiza strukturalna sektora na podstawie pięciu sił M. Portera nie uwzględnia:
- [A] groźby pojawienia się substytutów
 - [B] stopnia regulacji branży przez państwo
 - [C] siły przetargowej nabywców
 - [D] otoczenia makroekonomicznego, w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo
26. Przykładem *product placement* jest:
- [A] podział przez przedsiębiorstwo rynku na segmenty i zaoferowanie klientom w każdym z nich produktu „szytego na miarę”
 - [B] kampania reklamowa w hipermarkecie towarzysząca wprowadzaniu nowego, nieznanego dotąd produktu
 - [C] używanie przez bohaterów serialu telewizyjnego określonej marki płynu do naczyń
 - [D] zmiana, na podstawie badań rynkowych, w funkcjach technicznych produktu bezpośrednio przed jego wprowadzeniem na rynek
27. Czym jest franszyza?
- [A] formą współpracy, najczęściej w postaci umowy licencyjnej, pomiędzy odrębnymi prawnie i finansowo przedsiębiorstwami prowadzącymi działalność w handlu lub usługach
 - [B] działalnością finansową polegającą na odkupywaniu od firm bezspornych i udoku-
 - mentowanych wierzytelności z tytułu faktur, które inne podmioty mają wobec tych firm
 - [C] regułą w umowach handlowych oznaczającą, że sprzedający wydaje towar kupującemu w miejscu przeznaczenia, pokrywając koszty jego pakowania, załadunku oraz transportu do miejsca przeznaczenia
 - [D] rodzajem postanowienia w umowie ubezpieczenia, które ogranicza odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu należnego odszkodowania o określony procent
28. Kafeteryjny system wynagradzania:
- [A] dopuszcza, że w ramach wynagrodzenia pracownik może wybrać określony pakiet świadczeń w formie niepieniężnej
 - [B] stosowany jest wyłącznie w przypadku pracowników, którzy pracują na stanowiskach handlowców lub agentów ubezpieczeniowych
 - [C] jest metodą podziału wynagrodzenia przypadającego na wspólnie pracujący zespół
 - [D] może być stosowany wyłącznie w odniesieniu do kadry menedżerskiej
29. Które z poniższych cech odnoszą się do klastrów (gron)?
- [A] występują powiązania tylko pomiędzy przedsiębiorstwami, które nie są bezpośrednimi konkurentami
 - [B] nawiązywana jest współpraca przedsiębiorstw z izbami przemysłowymi i instytucjami naukowo-badawczymi
 - [C] nieformalne powiązania pomiędzy organizacjami w ramach klastra pozwalają na utrzymanie przewagi konkurencyjnej regionów
 - [D] występują procesy kolektywnego uczenia się i dyfuzji innowacji
30. Zachowanie przywódcze, które łączy dużą troskę o ludzi, a niewielką o produkcję, to przykład zarządzania:
- [A] zubożonego
 - [B] autorytarnego
 - [C] zespołowego
 - [D] klubowego

Przykładowy schemat odpowiedzi:

I. Wybrane aspekty teoretyczne:

- a) podejście klasyczne – czy samoregulujący mechanizm przywraca automatycznie równowagę w gospodarce zakłóconej przez szoki?
- b) podejście wg keynesistów – czy niedoskonałości rynku i względna sztywność płac i cen są przyczyną nieosiągnięcia równowagi długookresowej?
- c) teorie pieniężne – czy polityka pieniężna ma wpływ na przebieg realnych procesów gospodarczych?

- d) polityczne teorie cyklu koniunkturalnego – w jakim stopniu wahania koniunktury są efektem decyzji politycznych?

II. Stabilizacja wahań koniunkturalnych – spór na argumenty

- przeciwdziałanie bezrobociu i dążenie do pełnego zatrudnienia jako przyczyna ingerencji państwa w gospodarkę
- zmniejszanie fluktuacji dochodów i produkcji przez państwo jako przeciwdziałanie niedoskonałościom gospodarki rynkowej
- wpływ działań państwa na przewidywaną przez podmioty rynkowe sytuację gospodarczą
- ekonomiczne skutki deficytu budżetowego i długu publicznego – czy obciążać długiem przyszłe pokolenia?
- opóźnienia transmisji impulsów polityki antycyklicznej na gospodarkę
- prognozowanie przyszłej koniunktury a dobór instrumentów programów stabilizacyjnych
- wpływ szoków zewnętrznych na koniunkturę – czy istnieje możliwości ich neutralizowania?

III. Działalność państwa a cykle koniunkturalne.

- wpływ polityki fiskalnej i pieniężnej na dynamikę realnego PKB w długim okresie
- dobór właściwych instrumentów polityki antycyklicznej
 - system podatkowy
 - kształtowanie poziomu wydatków konsumpcyjnych
 - publiczne wydatki inwestycyjne
 - polityka innowacyjna i pobudzanie postępu technicznego
- kontrowersje wokół efektu wypierania w gospodarce

IV. Własna ocena i wnioski:

- współzależność gospodarek w dobie globalizacji a koordynacja polityki gospodarczej w skali międzynarodowej
- deficyt finansów publicznych: przyczyna czy wynik fluktuacji w gospodarce?
- automatyczne *versus* uznaniowe reguły polityki gospodarczej
- ocena realizowanych programów polityki antycyklicznej w Polsce na tle doświadczeń międzynarodowych

Odpowiedzi do zadania analitycznego:

Ad 1. Właściciel firmy powinien złożyć zamówienie na 100 szt. jachtów, ponieważ wartość oczekiwana zysku w tym wariantcie wyniesie 175 tys. € ($60\% \times 225 \text{ tys. €} + 40\% \times 100 \text{ tys. €}$) i będzie wyższa niż w przypadku zamówienia 150 szt. jachtów ($60\% \times 350 \text{ tys. €} + 40\% \times (-150) \text{ tys. €} = 150 \text{ tys. €}$).

Ad 2. Właściciel firmy powinien skorzystać z usług firmy reklamowej. W tym przypadku zasadne jest także zwiększenie liczby zamówionych jachtów do 150 szt., ponieważ wartość oczekiwana zysku dla tego wariantu wyniesie 214 tys. € ($60\% \times 450 \text{ tys. €} + 40\% \times (-140) \text{ tys. €}$) i przekroczy tę wartość wyliczoną dla zamówienia 100 szt. jachtów ($60\% \times 250 \text{ tys. €} + 40\% \times 110 \text{ tys. €} = 194 \text{ tys. €}$). Odliczając od powyższych wyników koszt wynajęcia firmy reklamowej (15 tys. €), właściciel firmy i tak osiągnie wyższy oczekiwany zysk niż w sytuacji, w której nie skorzystałby z usług firmy reklamowej. Innymi słowy: koszt usług firmy reklamowej jest mniejszy niż przyrost oczekiwanego zysku w wybranym wariacie zamówienia.

Ad 3. Zakładając, że prognozy koniunktury publikowane w mediach są wypadkową wielu prognoz niezależnych analityków gospodarczych, oraz że właściciel firmy nie dysponuje obiektywnie lepszym zasobem informacyjnym na temat perspektyw procesów gospodarczych w kraju, jego decyzja była prawidłowa. Podjął on najlepszą decyzję w danych warunkach w oparciu o informacje dostępne w momencie jej podejmowania. Zasób informacyjny *ex post* nie może być brany pod uwagę przy ocenie szansy wystąpienia określonego zdarzenia. Właściciel firmy działał w dobrej wierze i, niezależnie od faktycznego przebiegu cyklu koniunkturalnego, podjął optymalną decyzję dążąc do maksymalizacji wartości oczekiwanej zysku (nawet jeżeli później okazało się, że uzyskał on niezadowolający wynik finansowy). Właściciel firmy sprzedającej jachty musi mieć świadomość, że z prowadzeniem działalności gospodarczej nierozwalnie wiąże się ryzyko. Podejmowanie decyzji w oparciu o rozkład prawdopodobieństwa generalnie daje lepsze efekty niż decyzje podejmowane na podstawie intuicyjnych przewidywań (arbitralnych sądów).

Prawidłowe odpowiedzi do pytań testowych:

1. A, D; 2. B, D; 3. B; 4. A, B, C, D; 5. B, D; 6. C, D; 7. B, D; 8. D; 9. A; 10. D; 11. C; 12. C; 13. A; 14. C; 15. D; 16. A; 17. B; 18. B, C; 19. B, C; 20. B, D; 21. A, B, C, D; 22. B, D; 23. C; 24. A; 25. B, D; 26. C; 27. D; 28. A; 29. B, C, D; 30. D.

prof. dr hab. Stanisław Owsiak

Pieniądz – dzieje i współczesność

Zyjemy w cywilizacji pieniądza, a to oznacza, że posiadanie pieniądza jest warunkiem egzystencji i rozwoju człowieka, zaspokajania jego potrzeb materialnych i kulturalnych. Ale nie tylko. Pieniądz jest motywem różnych działań i zachowań człowieka, nie zawsze zgodnych z uznanym systemem wartości. Zachowaniom takim sprzyjają coraz bardziej skomplikowane współczesne stosunki pieniężne, wyrafinowane instrumenty finansowe, rozwój konkurujących ze sobą instytucji zajmujących się wyłącznie handlem pieniądzem, agresywny marketing prowadzony przez te instytucje. Niekiedy odnosi się wrażenie, że współczesny pieniądz zatracza swój społeczny charakter, swój ekonomiczny sens, że postępuje proces jego autonomizacji w stosunku do sfery realnej, do jego ekonomicznych podstaw. Wszystko to sprawia, że człowiekowi coraz trudniej poruszać się w świecie pieniądza, jest targany różnymi wątpliwościami i obawami związanymi z decyzjami, które podejmuje. Niepokój człowieka o skutki decyzji finansowych może być jeszcze większy, gdy decyzje te podejmowane są w jego imieniu przez inne osoby i instytucje.

Spróbujmy zatem przybliżyć naturę pieniądza, jego losy i dzisiejszą pozycję, aby lepiej zrozumieć sytuację człowieka w świecie pieniądza.

Istota i funkcje pieniądza

Współczesny pieniądz ma wielowiekową i burzliwą historię, sięgającą czasów starożytnych. Powstawał i rozwijał się w różnych kulturach. W historii pieniądza wskazać możemy ciemne strony, gdyż był on przyczyną dramatycznych wydarzeń, takich jak: wojny, rewolucje, katastrofy ekonomiczne, niepokoje społeczne na wielką skalę. Jakkolwiek w bogatych dziejach zmieniały się źródła pieniądza, jego formy, metody kreacji, to pieniądz *in abstracto* jako kategoria ekonomiczna, spełniał i spełnia nadal cztery podstawowe funkcje: 1) środka wymiany, 2) miernika wartości, 3) środka płatniczego oraz 4) akumulacji dochodu (bogactwa). Funkcje te pieniądz pełni zarówno w wymiarze krajowym, jak i w wymiarze międzynarodowym.

Ścisłe rozdzielenie funkcji pieniądza jest trudne i poniekąd umowne, gdyż niejednokrotnie

realizuje on kilka funkcji jednocześnie. Trudno wyobrazić sobie realizację innych funkcji pieniądza bez podstawowej funkcji miernika wartości towarów i usług, nakładów pracy, zysków itd. Dla funkcji pieniądza jako miernika wartości istotne jest zachowanie jego siły nabywczej, która jest określona przez ilość towarów, którą można nabyć za jednostkę. Na wartość pieniądza (siłę nabywczą) ma wpływ relacja między wielkością obiegu pieniężnego a wartością towarów znajdujących się na rynku.

Analizując funkcje pieniądza, inaczej rozkłada się akcenty w konkretnych sytuacjach, w których występuje pieniądz. Pieniądz w funkcji środka wymiany charakteryzuje się tym, że jest on powszechnym ekwiwalentem przy transakcjach kupna-sprzedaży towarów i usług. W ujęciu makroekonomicznym pieniądz obiega (cyркуluje) łącząc się w strumienie pieniężne związane z różnymi operacjami rozliczeniowymi. Cyркуlacja odbywa się w określonym czasie, a częstotliwość, z jaką w danym okresie jednostka pieniężna uczestniczy w transakcjach rozliczeniowych, wpływa na szybkość obiegu pieniądza.

Pieniądz w funkcji środka płatniczego występuje wtedy, gdy reguluje się nim różne należności, związane nie tylko z zakupem towarów i usług. Są to też płatności z tytułu zaciąganych i spłacanych pożyczek, płatności związane z podatkami czy składkami na ubezpieczenia gospodarcze i społeczne itd.

Gromadzenie pieniędzy i kruszców poza obrotom gospodarczym, tzn. bez lokowania ich w instytucjach finansowych, oznacza realizację funkcji pieniądza jako środka tezauryzacji. Jest to proces, który prowadzi do zmniejszenia ilości pieniądza w obiegu. Tezauryzacja może być symptomem braku zaufania społeczeństwa do instytucji finansowych w okresach kryzysu gospodarczego. Funkcja tezauryzacji niekiedy określana jest jako funkcja przechowywania wartości. Realizacja tej funkcji umożliwia wykorzystanie pieniądza w przyszłości, jeśli podmiot decyduje się na oszczędności pieniężne na przyszłe potrzeby.

Pieniądz międzynarodowy oznacza, że w funkcji środka płatniczego pieniądz jednego kraju jest honorowany jako środek płatniczy w innym kraju. Rolę taką pełni od dawna np. dolar amerykański.

Podobnie jest z pieniądzem opartym na międzynarodowych umowach, takim jak obecnie euro.

Z pieniądzem przez historię

Spojrzenie na pieniądz z perspektywy kilku tysięcy lat prowadzi do wniosku, że omówione powyżej funkcje pieniądza pełnił lepiej lub gorzej, był bardziej lub mniej ceniony, poszukiwany, co uzależnione było głównie od sposobów jego emisji i zabezpieczenia. W historii pieniądza kruszcowego znane było zjawisko psucia pieniądza poprzez zmniejszanie zawartości kruszcu (złota, srebra) w bitej monecie. W erze pieniądza papierowego znane jest z kolei zjawisko dodrukowania tzw. pustego pieniądza, a więc takiego, który nie ma zabezpieczenia ekonomicznego w towarach i usługach.

W wielowiekowej historii pieniądza można – w ujęciu lapidarnym – zwrócić uwagę na kilka przełomowych wydarzeń, przy zastrzeżeniu, że losy pieniądza przebiegały odmiennie w różnych kulturach, na różnych kontynentach czy wreszcie krajach. Nawet i dzisiaj, gdy obserwujemy systemy pieniężne poszczególnych krajów, zauważamy różnice pomiędzy nimi. Nie ma więc jednej historii pieniądza w tym sensie, że ewolucja i rozwój pieniądza dokonywały się różnie. Spośród tych niejednorodnych dziejów pieniądza były wspomniane uniwersalne funkcje. W historii pieniądza godne uwagi są następujące wydarzenia i etapy jego rozwoju:

- 1) monetyzacja kruszców,
- 2) powstanie pieniądza papierowego,
- 3) powstanie bankowości centralnej,
- 4) demonetyzacja złota – dolaryzacja światowego systemu pieniężnego,
- 5) powstanie pieniądza ponadnarodowego – euro,
- 6) rozwój instrumentów finansowych,
- 7) autonomizacja pieniądza i rozwój rynków finansowych,
- 8) powstanie kart płatniczych i pieniądza elektronicznego.

Monetyzacja kruszców

Monetyzację kruszców należy uznać za ważny etap w rozwoju pieniądza. Proces ten był rozłożony w czasie (rozpoczął się w III tysiącleciu p.n.e. w Egipcie) i zróżnicowany ze względu na kraj i na rodzaje kruszców (metali), z których powstawał pieniądz. Pieniądz kruszcowy zastąpił pieniądz towarowy, który miał wiele wad, a zwłaszcza tę, że był niepraktyczny. Początkowo

pieniądz kruszcowy funkcjonował w formie bryłek metali szlachetnych o różnej wielkości, co stwarzało konieczność każdorazowego ich ważenia. Z czasem metal zaczęto przetapiać, nadając pieniądźowi formę sztabek, krążków itp. Trudnili się tym złotnicy, którzy potwierdzali swoją pieczęcią ich wagę i zawartość metalu w monetach. Z czasem prawo do emisji pieniądza kruszcowego zostało przejęte przez panujących, pojawiły się monety zdobione wizerunkami i pieczęciami władców, później godłami państwowymi. W nowożytnych dziejach pieniądza odnotować należy stworzenie przez Karola Wielkiego (ok. 800 r.) systemu waluty srebrnej, co oznaczało próbę uporządkowania systemu pieniężnego i służyło realizacji funkcji pieniądza. Innym ważnym wydarzeniem było wprowadzenie w XIII wieku przez miasta włoskie dwóch walut: złotego dukata weneckiego i srebrnego florena. Bimetalizm powodował jednak problemy związane z kształtowaniem się relacji między tymi dwoma rodzajami pieniądza. Stąd w dalszych dziejach pieniądza postępowo było oparcie go na jednym metalu – złocie.

Oceniając ogólnie pieniądz kruszcowy, trzeba zauważyć, że jego powstanie było wyrazem dążenia do obiektywizacji wartości pieniądza, co sprzyjało realizacji jego funkcji ekonomicznych. Niebagatelne też były cechy praktyczne pieniądza kruszcowego. Rosnące potrzeby obrotu gospodarczego, a także motywy tezauryzacji pieniądza przy ograniczonej podaży złota powodowały bicie monety w coraz większej ilości, co odbywało się niestety poprzez zmniejszanie zawartości kruszcu w jednostce monetarnej (parytetu), czyli oznaczało właśnie psucie monety. Świat nieuchronnie zmierzał w kierunku pieniądza papierowego.

Powstanie pieniądza papierowego

W badaniach nad dziejami pieniądza przyjmuje się, że powstanie pieniądza papierowego miało miejsce w Chinach w IX wieku. Jednak upowszechnienie się pieniądza papierowego ery nowożytnej jest dziełem Kolonii Angielskich w Ameryce Północnej (1690 r.), które zaczęły emitować pieniądz skarbowy na potrzeby wojny kolonialnej z Anglią. Całe to przedsięwzięcie skończyło się jednak wielką katastrofą, ponieważ pieniądz ten nie posiadał zabezpieczenia w złocie. W związku z tym można uznać, że powstanie pieniądza papierowego, który mógł spełniać trwale funkcje ekonomiczne, nastąpiło wraz uznaniem w 1833 r. biletów Banku Anglii za prawne środki płatnicze. Pieniądz papierowy przyjął postać banknotów – papierowych zna-

ków pieniężnych, które mogły być wymieniane na złoto. Taki status banknotów został potwierdzony przez parlament angielski w 1844 r. ustawą bankową R. Peela. Na jej mocy Bank Anglii stał się głównym emitentem banknotów, a wzrost emisji banknotów musiał mieć pełne pokrycie w złocie. Z czasem ilość banknotów pojawiających się w obiegu zaczęła wzrastać znacznie szybciej niż zapasy złota w systemie bankowym. Działo się to głównie za sprawą banków komercyjnych, które dążąc do powiększania zysków emitowały banknoty (udzielały pożyczek) w ilościach znacznie większych niż posiadane zapasy złota. Zdarzało się więc, że posiadacze banknotów przychodzili zamienić posiadane banknoty na złoto, ale skarbiec był pusty. Sytuacje takie były przyczyną upadłości banków i kryzysów bankowych. Niemniej kierunek ewolucji pieniądza został wyznaczony – stał się nim pieniądz papierowy, którego pokryciem (zabezpieczeniem) są towary i usługi.

W obecnym systemie pieniężnym pieniądz papierowy jest emitowany przez jeden ośrodek, którym jest bank centralny państwa. W przeszłości w zakresie emisji pieniądza papierowego występowało zjawisko dualizmu pieniężnego, polegające na tym, że pieniądz papierowy był emitowany nie tylko przez bank, ale także przez skarb państwa, w postaci asygnat, które posiadały moc zwalniania ze zobowiązań. Prowadziło to do chaosu pieniężnego, zjawisk inflacyjnych, odmowy honorowania pieniądza skarbowego jako środka zapłaty itd. Z tych właśnie względów dualizm pieniężny został zarzucony. Istniejący współcześnie pieniądz papierowy jest pieniądzem bankowym, który jest prawnym środkiem płatniczym. Jest to więc pieniądz państwowy, oparty na przymusie prawnym, a mający moc zwalniania ze zobowiązań na terenie danego kraju albo grupy krajów (np. euro).

Z cechy pieniądza papierowego jako środka płatniczego wynikają możliwości realizacji wszystkich funkcji pieniądza, które zostały wymienione wcześniej. Oprócz pieniądza papierowego w obiegu znajduje się także pieniądz zdawkowy, który ułatwia rozliczenia i zawieranie transakcji pieniężnych. Fakt cyrkulacji w obiegu pieniężnym monet (pieniądza zdawkowego) nie zmienia papierowego charakteru współczesnego pieniądza. Monety używane są jedynie ze względów praktycznych. Nazwa pieniądza często nawiązuje do tradycji pieniężnej w poszczególnych krajach.

Papierowego charakteru pieniądza nie podważa fakt istnienia w obiegu pieniądza bezgotówkowego i tzw. surogatów pieniądza, np. czeków. Pieniądz bezgotówkowy stanowi formę pienią-

dza, którego źródłem jest państwowy pieniądz papierowy.

Współczesny pieniądz papierowy, oderwany od złota, stawia przed ekonomistą kłopotliwe pytania: skąd właściwie biorą się pieniądze, co jest ich źródłem? Pytania te są o tyle zasadne, że mechanizm tworzenia pieniądza bazujący na pieniądzu kredytowym (banków komercyjnych) pozwala na cudowne rozmnażanie ilości pieniądza. Nie jest więc zaskoczeniem, że jedną z fundamentalnych kwestii w teorii ekonomii, jak też wyzwań praktycznych, jest poszukiwanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: ile pieniędzy potrzebuje gospodarka? Próbuje odpowiedzieć na nie różne teorie popytu na pieniądz, różne teorie podaży pieniądza. Na tym tle toczy się nierozstrzygnięty do dzisiaj spór pomiędzy szkołami ekonomicznymi. Jedną z najbardziej kontrowersyjnych kwestii brzmi: czy ilość pieniądza zależy od poziomu i zmian cen, czy też przeciwnie – to wzrastające ceny wymuszają wzrost ilości pieniądza w obiegu. Ciężar gatunkowy odpowiedzi na tak postawione pytanie jest istotny dla prowadzonej polityki monetarnej, dla ochrony wartości pieniądza. Pozytywny w tym sporze jest fakt, że różne teorie odnoszą z reguły analizę czynników kształtujących wielkość popytu na pieniądz czy podaż pieniądza do dochodu narodowego w ujęciu rzeczowym, a więc do towarów i usług.

Gwarantem pieniądza papierowego jest państwo. Stąd też niekiedy spotyka się określenie, że pieniądz współczesny jest **pieniądzem instytucjonalnym**. O ile w przypadku pieniądza opartego na kruszcu jego wartość była zabezpieczona przez złoto czy srebro, o tyle w przypadku pieniądza papierowego konieczne jest użycie instytucji o najwyższym autorytecie – państwa, która gwarantować będzie:

- 1) autentyczność znaków pieniężnych,
- 2) honorowanie ich przez uczestników obrotu pieniężnego i gospodarczego,
- 3) zabezpieczenie ekonomiczne pieniądza, czyli możliwość nabycia towarów i usług,
- 4) ochronę realnej wartości pieniądza, czyli zażegnanie niebezpieczeństwa inflacji.

Współczesny pieniądz papierowy opiera się na zaufaniu (stąd nazwa „pieniądz fiducjarny”). Zaufanie do pieniądza ma wymiar psychologiczny, co nakłada na państwo (władze monetarne) szczególną odpowiedzialność za zabezpieczenie pieniądza papierowego. Posiadacze pieniądza stają się – w ostatecznym rozrachunku – wierzycielami państwa, chociaż w życiu codziennym pieniądzem posługują się podmioty obrotu gospodarczego, co oznacza, że zobowiązania pieniężne powstają i są regulowane bez bezpośredniego udziału państwa. Państwo odpowiada za

pieniądz jako taki, a więc za to, że pieniądz ma zabezpieczenie w towarach (**pieniądz substancjonalny**). Z takiego charakteru pieniądza wynika się istotny problem zgodności jego **wartości nominalnej z wartością substancjonalną**. Zachowanie tej zgodności jest trudne, ze względu na dającą się empirycznie stwierdzić tendencję do powiększania ilości pieniądza w stosunku do wartości masy towarowej oraz dostępnych usług, czego przejawem są zjawiska inflacyjne.

Powstanie bankowości centralnej

Cechą charakterystyczną współczesnych systemów pieniężnych jest dwuszczeblowa budowa systemu bankowego: bank centralny – banki komercyjne. Banki centralne inicjują powstawanie pieniądza przez emisję oficjalnego pieniądza papierowego (rezerwowego). Banki komercyjne przyjmując depozyty klientów w formie pieniądza gotówkowego, udzielają kredytów, przede wszystkim w formie bezgotówkowej. Pieniądz banków komercyjnych (bezgotówkowy) stanowi dominującą część obiegu (podaży) pieniądza. W odróżnieniu od banku centralnego, którego motywem działalności nie jest zysk, banki komercyjne działają dla zysku. Dążąc do maksymalizacji zysku (wzrostu wartości rynkowej banku), banki nie rzadko narażają oszczędności klientów wykazując nadmierną ekspansję kredytową. Jej podstawą są depozyty (oszczędności) pieniężne. Naruszenie relacji między rezerwami pieniądza oficjalnego (banku centralnego) a udzielonymi kredytami i/lub ryzykowna alokacja kredytów doprowadzała i doprowadza nadal banki do (*nomen omen*) bankructwa. Istniejące powiązania finansowe między bankami prowadziły natomiast do kryzysu w całym sektorze bankowym.

Dlatego też za przełomowe wydarzenie w historii pieniądza należy uznać powstanie bankowości centralnej, której kolebką są: Szwecja (1668 r.) i Anglia (1694 r.). Banki centralne, które z czasem uzyskały przywilej emisji banknotów, a później pieniądza papierowego niezabezpieczonego złotem, przejęły odpowiedzialność za kondycję pieniądza, jego ekonomiczne zabezpieczenie. Bez przesady można stwierdzić, że bankowość centralna jest jednym z największych wynalazków cywilizacji pieniądza. Działalność banków centralnych była i jest nadal krytykowana. Jej przedmiotem jest prowadzona polityka monetarna, której głównym adresatem są wprawdzie banki komercyjne, ale decyzje monetarne mają wpływ na całą gospodarkę, a także na gospodarstwa domowe.

Nie wchodząc w zbędne szczegóły, i po części dzieląc tę krytykę (np. wobec amerykańskiego banku centralnego za wywołanie ostatniego kryzysu), trudno jednak wyobrazić sobie funkcjonowanie pieniądza papierowego opartego na zaufaniu, bez regulacyjnej i gwarancyjnej roli państwa, czyli właśnie banku centralnego. W obszarze jego obowiązków lub innych instytucji państwowych (w Polsce Komisja Nadzoru Finansowego) jest także nadzór nad bankami komercyjnymi. Co więcej, ostatni kryzys finansowy wykazał nowe możliwości banków centralnych, które podjęły na niespotykaną wcześniej skalę skoordynowane działania ratunkowe w stosunku do sektora bankowego na świecie. Ten rodzaj działalności banków centralnych spotkał się również z krytyką części ekonomistów. Pozostaje jednak otwarte pytanie, jaka instytucja w wymiarze międzynarodowym ma podjąć działania ratunkowe (kryzysowe) w warunkach internacjonalizacji (globalizacji) gospodarki i rynków finansowych. Poszukiwania odpowiedzi na to pytanie trwają.

Demonetyzacja złota – dolaryzacja światowego systemu pieniężnego

Tak jak w przeszłości epokowym wydarzeniem było oparcie pieniądza na jednym kruszcu, czyli złocie (*gold standard* w 1816 r.), co służyło obiektywizowaniu wartości pieniądza, tak za następne epokowe wydarzenie trzeba uznać demonetyzację złota, czyli zerwania związków pieniądza ze złotem. Proces ten zachodził ewolucyjnie, rozpoczął się w Anglii, Niemczech, krajach skandynawskich w 1931 r., a zakończył się decyzją Stanów Zjednoczonych, które w 1971 r. definitywnie zniosły wymienialność dolara amerykańskiego na złoto. Odrywanie się pieniądza od kruszcu stawiało jednak problem określenia wartości pieniądza, istotnej przy wymianie pieniądza jednego kraju na pieniądz innego kraju. Pytanie to nabierało specjalnego znaczenia wobec dynamicznego rozwoju handlu i współpracy gospodarczej. Problem ten został przejściowo rozwiązany po II wojnie światowej układem z Bretton Woods (1944 r.), do którego przystąpiły 44 kraje. W układzie tym przyjęto stałe relacje dolara amerykańskiego do walut krajowych. Zachowanie tych relacji należało do obowiązków krajowych banków centralnych. Amerykański bank centralny (FED) zobowiązany był skupować dolary według parytetu 35 dolarów za uncję złota. Różne wydarzenia polityczne i gospodarcze na świecie (wojny, dekolonizacja) spowodowały narastanie sprzeczności politycznych i gospodarczych pomiędzy Stanami Zjednoczonymi

a innymi krajami. Rezerwy dolarowe banków centralnych wzrastały z różnych przyczyn, co oznaczało, że powstała przepaść między wielkością dolarów poza granicami USA a rezerwami złota. Spełnienie żądań – zgodnie z układem z Bretton Woods – zamiany dolarów na złoto według ustalonego parytetu było nierealne, groziło Stanom Zjednoczonym utratą rezerw złota. Stąd też wspomniana wcześniej decyzja Stanów Zjednoczonych z 1971 r.

Zniesienie wymienialności dolara na złoto oznaczało jednak załamanie się systemu pieniądza papierowego opartego na złocie, jak też zerwanie *de facto* układu z Bretton Woods. Świat wszedł w okres płynnych kursów walutowych. Płynne kursy walutowe, kształtowane przez popyt i podaż na rynku pieniężnym, mają zalety, ale też szereg wad, do których zalicza się zwłaszcza dużą zmienność kursów walutowych, podatność na ataki spekulacyjne itp. Destabilizuje to warunki prowadzenia działalności gospodarczej i nie sprzyja integracji ekonomicznej.

Powstanie pieniądza ponadnarodowego – euro

Problem spełniania przez pieniądz klasycznych funkcji ekonomicznych w wymiarze międzynarodowym nabierał i nabiera nadal coraz większej wagi w warunkach integrujących się gospodarek poszczególnych krajów. Największe osiągnięcia na tym polu ma Unia Europejska, a w jej ramach Unia Gospodarcza i Walutowa (UGW), zwana strefą euro. Do strefy tej obecnie należy 16 państw – członków Unii Europejskiej, a kolejne – Estonia, przygotowuje się do wprowadzenia euro od 2011 r.

Trudności z wdrożeniem układu z Bretton Woods (wszedł w życie w 1958 r.) skłoniły grupę krajów do prac nad projektem stworzenia jednej waluty na mniejszą skalę, ograniczoną do obszaru wybranych krajów Europy Zachodniej. Ważnym wydarzeniem na drodze do wspólnej waluty było utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) w 1958 r., w skład której weszło sześć krajów. Dostrzegając skalę i złożoność przedsięwzięcia EWG założyła, w raporcie Wernera (Haga 1969 r.), że integracja gospodarcza musi być związana z wprowadzeniem unii monetarnej. Realizacja tego projektu miała być poprzedzona dwudziestoletnimi przygotowaniem, a więc rozpoczęłaby się od 1989 r. Projektu tego nie udało się zrealizować z różnych przyczyn (szoki naftowe, wysoka inflacja), jednakże EWG konsekwentnie dążyła do ustanowienia wspólnej waluty. Determinacja ta została

potwierdzona w raporcie Delorsa (Madryt 1989 r.). Zamieszczono w nim stwierdzenie, że zrealizowanie idei integracji gospodarek krajów należących do EWG, eksponowanej w raporcie Wernera, wymaga stworzenia jednolitego obszaru monetarnego. Konkretyzacja projektu nastąpiła w Traktacie z Maastricht (1992 r.), na mocy którego powstała Unia Europejska. Traktat zawierał już postanowienie o stworzeniu unii ekonomicznej i walutowej. Na mocy Traktatu powstał w 1998 r. Europejski Bank Centralny. Nowa waluta europejska weszła w życie od 1999 r. jako pieniądz bezgotówkowy, a od stycznia 2002 r. euro stało się prawnym środkiem płatniczym. Proces powstawania euro zakończył się 1 lipca 2002 r., od kiedy to euro stało się jedynym środkiem płatniczym krajów UGW¹.

Doświadczenia z funkcjonowaniem ponadnarodowego pieniądza – euro – nie są jednoznacznie oceniane. Sam projekt jest jednak wielkim przedsięwzięciem ekonomicznym, społecznym i politycznym. Twórcom strefy euro nie udało się przewidzieć niektórych trudności i zagrożeń obserwowanych obecnie, a związanych z konsekwencjami luźnej polityki fiskalnej części krajów (np. Grecja, Portugalia), jak też z głębokim kryzysem finansowym i gospodarczym na świecie. Proces realnej konwergencji krajów należących do UGW może zatem przebiegać wolniej niż się tego spodziewano. Ale warto też podkreślić, że władze Unii Europejskiej dokonały ostatnio szeregu posunięć mających na celu oddalenie zagrożeń. Przykładem jest utworzenie Europejskiego Funduszu (Mechanizmu) Stabilizacyjnego na kwotę 750 mld euro², którego brak utrudniał podjęcie działań ratunkowych wobec Grecji. Inne decyzje Unii Europejskiej to akceptacja współpracy z Międzynarodowym Funduszem Walutowym w rozwiązywaniu problemów finansowych, także w przypadku krajów należących do strefy euro, czy wreszcie deklaracja o zwiększeniu dyscypliny fiskalnej.

Idei pieniądza ponadnarodowego nie można kwestionować, jeżeli zachodzą one korzystne procesy integracyjne w Unii Europejskiej (efekt synergii). Fundamentem gospodarki Unii Europejskiej są cztery wielkie swobody dotyczące przepływu między krajami: towarów, pracy, kapitału, usług jako warunku integracji ekonomicznej. W tej sytuacji istnienie jednej waluty jest naturalnym sprzymierzeńcem tych procesów.

Problemy z funkcjonowaniem euro wynikają m.in. z faktu, że pomiędzy krajami należącymi do UGW występują istotne różnice w poziomie rozwoju, konkurencyjności gospodarek krajowych itd. Na tym tle pojawiają się wątpliwości, czy jednolita polityka monetarna prowadzona

przez Europejski Bank Centralny jest korzystna dla wszystkich krajów. Przystąpienie do strefy euro niesie więc pewne zagrożenia. Najbardziej niebezpieczne zjawisko to możliwość dywergencji nominalnej i realnej na skutek różnic w poziomie rozwoju gospodarek strefy euro. Różnice te mogą się powiększać. Okolicznością niesprzyjającą wejściu do strefy euro kraju o niższym poziomie rozwoju jest utrata niezależności w polityce monetarnej oraz ograniczenie w polityce fiskalnej (kryterium zbieżności deficytów budżetowych i długu publicznego). Jednak przynależność do strefy euro wiąże się też wieloma korzyściami natychmiastowymi i długookresowymi. Do tych pierwszych należy zaliczyć przede wszystkim eliminację ryzyka kursowego, tak dokuczliwego zarówno dla przedsiębiorców, jak i dla gospodarstw domowych. Po przystąpieniu do strefy następuje spadek kosztów transakcyjnych związanych z wymianą walut. Ceny towarów i usług są bardziej przejrzyste, gdyż nie są deformowane przez zmieniający się kurs walutowy. Poprawia się też z reguły międzynarodowa pozycja inwestycyjna kraju. W dłuższym okresie następuje więc ożywienie wymiany handlowej, napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Inne problemy mają kraje aspirujące do strefy euro. Do takich krajów zalicza się Polska. Sprawa przystąpienia naszego kraju do strefy euro była i jest nadal przedmiotem sporów wśród ekonomistów i polityków. Z formalnego punktu widzenia sprawa jest rozstrzygnięta, gdyż Polska podpisując Traktat o przystąpieniu do Unii Europejskiej (16 kwietnia 2003 r.) zobowiązała się do przyjęcia euro. Suwerenną decyzją naszego kraju jest tylko wynegocjowanie z Komisją Europejską daty i warunków przystąpienia do UGW. Wśród tematów do negocjacji centralne miejsce zajmować będzie kurs walutowy, po którym przeliczane będą nasze ceny, płace, oszczędności itd. Ustalenie optymalnego kursu dla obydwu stron nie jest łatwe. W ujęciu teoretycznym powinien to być kurs równowagi, czyli taki, który potwierdza stopień konwergencji gospodarki kraju starającego się o przystąpienie do strefy euro z krajami należącymi już do UGW. Wynegocjowany z Komisją Europejską kurs wyjściowy musi zostać zweryfikowany empirycznie przez mechanizm kursu kierowanego, czyli tzw. ERM2 (*Exchange Rate Mechanism*), w ramach którego kraj kandydujący zobowiązuje się do utrzymania wynegocjowanego kursu wobec euro z pewną niewielką dopuszczalną granicą odchylenia. Weryfikacja kursu nie może trwać krócej niż dwa lata, a ponadto warunkiem przyjęcia do strefy euro jest łączne spełnienie pozostałych czterech kryteriów konwergencji (inflacyjnego, stopy procentowej, deficytu budżetowego, długu

publicznego). Decyzja o przystąpieniu danego kraju do mechanizmu ERM2 nosi wielkie ryzyko, gdyż kraj taki odchodzi od płynnego kursu walutowego, ale kursu wynegocjowanego z Komisją Europejską nie będzie w stanie obronić. Okres weryfikacji kursu równowagi przedłuży się. Kraj taki ponosi więc wyłącznie koszty kandydata do strefy euro, a perspektywa korzyści wynikających z pełnego uczestnictwa w strefie euro oddala się. Sytuację komplikuje fakt, że kryteria konwergencji muszą być spełnione łącznie i w sposób trwały, chociaż weryfikacja tego ostatniego warunku jest trudna i do pewnego stopnia arbitralna. Nie może więc zaskakiwać fakt ożywionych dyskusji i sporów, które obserwowaliśmy w naszym kraju. Dyskusja ta będzie kontynuowana, a sama decyzja o dacie przystąpienia do strefy euro (mechanizmu ERM2) powinna uwzględnić najnowsze doświadczenia.

Pieniądz a instrumenty finansowe

Cechą charakterystyczną współczesnego pieniądza jest to, że żyje on w symbiozie z różnymi instrumentami finansowymi. Przejawem tego jest wycena instrumentów finansowych w pieniądzu. Symbioza pieniądza i instrumentów finansowych powoduje trudności w zdefiniowaniu pieniądza. Definicja taka jest istotna dla kształtowania podaży i popytu na pieniądź w gospodarce. Przykładem trudności definicyjnych są dwie koncepcje pieniądza: wąski pieniądź i szeroki pieniądź. Według koncepcji pieniądza wąskiego przez pieniądź rozumie się pieniądź gotówkowy poza kasami banków (M0) oraz depozyty i inne zobowiązania bieżące banków (M1). Z kolei do szerokiego pieniądza w Polsce zalicza się zobowiązania z terminem pierwotnym do 2 lat włącznie; plus depozyty z terminem wypowiedzenia do 3 miesięcy włącznie (M2); plus operacje z przeczeniem odkupu oraz dłużne papiery wartościowe z terminem wykupu do 2 lat (M3). W niektórych krajach stosuje się koncepcje szerokiego pieniądza (M5) w jeszcze szerszym zakresie, gdyż do pieniądza zalicza się instrumenty finansowe (bony skarbowe, obligacje).

Cechą charakterystyczną instrumentów finansowych jest to, że pieniądź jako kategoria ekonomiczna stanowi podstawę ich istnienia. Operacje (transakcje) dokonywane są wprawdzie przy pomocy tych instrumentów, ale skutki tych transakcji mogą być transmitowane na pieniądź rzeczywisty. Celem transakcji (często spekulacyjnych) przy wykorzystaniu tych instrumentów jest wszakże osiąganie zysków wyrażonych i realizowanych w pieniądzu.

Ważną cechą instrumentów jest też duża ich różnorodność oraz różny stopień powiązania z pieniądzem rzeczywistym. Wśród instrumentów finansowych występują surogaty pieniądza (weksle) i pozostałe instrumenty. Wśród pozostałych instrumentów ważny jest podział na instrumenty bazowe (akcje, obligacje) i instrumenty pochodne zwane też derywatami. Z kolei instrumenty pochodne występują w różnych odmianach. Są to instrumenty o ryzyku symetrycznym oraz instrumenty o ryzyku niesymetrycznym. Do tych pierwszych zalicza się kontrakty terminowe. Mogą to być kontrakty typu *forward* i *futures* oraz swapy walutowe. Instrumenty o ryzyku niesymetrycznym to opcje, warianty, obligacje zamienne i inne.

Nie omawiając tutaj poszczególnych rodzajów instrumentów zwrócić należy uwagę na fakt, że część transakcji zawierana przy ich pomocy dokonuje się poza oficjalnym rynkiem giełdowym (finansowym), co utrudnia kontrolę tej sfery zjawisk, tymczasem między pieniądzem a instrumentami finansowymi występuje – jak już zostało to podkreślone – swoista dychotomia, gdyż instrumenty finansowe (opcje) nie mogą istnieć bez pieniądza, a z kolei transakcje dokonywane przy pomocy instrumentów finansowych powodują wirtualny wzrost aktywów finansowych, które nie mają zabezpieczenia w pieniądzu. Stąd np. gwałtowne załamanie wartości tych aktywów finansowych może poważnie zakłócić funkcjonowanie pieniądza, wywoływać kryzysy finansowe, bankructwa banków i innych instytucji finansowych, stwarzać zagrożenia dla wartości pieniądza.

Autonomizacja współczesnego pieniądza

O ile niebezpieczne jest odrywanie się pieniądza od jego zabezpieczenia w towarach i usługach, gdyż grozi to inflacją, o tyle jeszcze większe niebezpieczeństwo tkwi w odrywaniu się od pieniądza omówionych pokrótce powyżej instrumentów finansowych. Chodzi tutaj zarówno o wspomniane surogaty pieniądza, jako instrumenty płatnicze emitowane poza systemem bankowym, jak i inne instrumenty finansowe. Powstanie i rozwój surogatów pieniądza (np. obrót wekslowy) umożliwił usprawnienie posługiwania się pieniądzem, obniżał koszty funkcjonowania obiegu pieniężnego. Pojawienie się surogatów pieniądza miało też słabe strony, gdyż sprzyjało fałszerstwom, a sam obrót surogatami pieniądza wymagał restrykcyjnego prawa (prawo wekslowe), które ogranicza odrywanie się aktywów finansowych, zarówno do sfery realnej, jak i od pieniądza rzeczywistego.

O ile wymienione powyżej – nazwijmy je – klasyczne surogaty pieniądza spowodowały oderwanie pieniądza od jego zabezpieczenia w niewielkim stopniu, o tyle pozostałe instrumenty finansowe i ich dynamiczny rozwój sprawił, że sfera pieniężna i finansowa zaczęły żyć własnym życiem. Stało się tak zwłaszcza za przyczyną tzw. instrumentów pochodnych w stosunku do kategorii pieniężnych bazowych. Rozwój instrumentów finansowych i instytucji z nimi związanych, takich jak banki hipoteczne, fundusze wysokiego ryzyka (hedgingowe) itp., można traktować jak swego rodzaju przemysł finansowy, który handluje instrumentami finansowymi coraz bardziej wyrafinowanymi, w niemal zupełnym oderwaniu nie tylko od sfery realnej, ale także od sfery pieniężnej. Działalność ta powodowała gwałtowny wzrost wartości aktywów finansowych w oderwaniu od aktywów pieniężnych. Pomnażanie wartości aktywów finansowych realizowane było zwłaszcza przez fundusze hedgingowe, które niekiedy osiągały pozycję na rynku przekraczającą nawet 100 razy wartość rzeczywistych aktywów pieniężnych. Działalność tych funduszy cechuje mała przejrzystość. Znamienny jest przykład Long Term Capital Management z 1988 r., który mając 5 mld USD kapitału własnego zaciągnął kredyt na 120 mld USD i zakupił derywaty (instrumenty pochodne) o wartości 300 mld USD³.

O skali tego rodzaju działalności świadczy fakt, że według szacunków McKinsey Global Institute w ciągu ostatnich pięciu lat (2004–2008) wartość aktywów finansowych świata wzrosła ze 118 bilionów USD do 200 bilionów USD. Przyrostowi takiej sumy aktywów nie towarzyszył przyrost żadnych wartości realnych (zabezpieczenia pieniądza), lecz wynikał on z emisji papierów wartościowych (poprawnie: bezwartościowych) oraz zapisów na kontach banków i instytucji finansowych. Dla porównania wartość światowego PKB szacuje się na 40 bilionów USD⁴.

Autonomizację sektora finansowego w stosunku do sfery realnej, posługiwanie się przez podmioty tego sektora coraz bardziej ryzykownymi, nieprzejrzystymi instrumentami pieniężnymi, rozwój na gigantyczną skalę transakcji spekulacyjnych można więc bezsprzecznie uznać za główne przyczyny kryzysu finansowego na świecie, który wystąpił w latach 2007–2009. Obecnie podejmowane są przez rządy i organizacje międzynarodowe, w tym przez Unię Europejską, działania na rzecz odzyskania kontroli nad sektorem finansowym i ograniczenia przyczyn kryzysów finansowych.

Iluzja pieniądza

Pieniądz i różne kategorie pieniężne (np. zysk, procent, kapitał, dochód itp.) są zarazem zjawiskami konkretnymi i abstrakcyjnymi. Pieniądz w sensie fizycznym mamy w portfelu, jednak zdecydowana większość pieniędzy ma charakter abstrakcyjny. Jeżeli otrzymujemy wynagrodzenie za pracę w gotówce, jest to zjawisko konkretne, pod jednym warunkiem że pieniądz ten ma zabezpieczenie ekonomiczne (towary i usługi). Co więcej, zabezpieczenie to nie powinno ulegać degradacji (inflacja). Cywilizacja pieniądza wykształciła takie postawy, w których człowiek dąży do posiadania jak największej ilości pieniędzy, gdyż umożliwia to mu zaspokojenie potrzeb. Jednak na skutek degradacji wartości pieniądza sam fakt jego posiadania w jak największej ilości może tworzyć iluzję bogactwa. Zostanie ona brutalnie zweryfikowana przez ceny.

Jeżeli pieniądze za naszą pracę trafiają na rachunki bankowe jako forma depozytów, to pieniądz przyjmuje formę abstrakcyjną. Dopiero gdy bank zrealizuje naszą dyspozycję, np. zapłacimy za kupno jakiegoś towaru lub usługi przy pomocy karty płatniczej, wtedy pieniądz znowu przyjmuje konkretną postać, pełni funkcje ekonomiczne. Podobnie jest z wieloma transakcjami wyrażonymi w pieniądzu.

Jeżeli kupujemy akcje spółki, jednostki uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym itd., to pewna jest tylko wartość początkowa alokowanych pieniędzy. Spodziewany zysk z inwestycji może powstawać na skutek wzrostu kupionych przez nas cen akcji czy innych aktywów, ale dopóki nie podejmiemy decyzji o sprzedaży akcji, dopóty nasze zyski są wirtualne. Co więcej, włożony przez nas kapitał możemy stracić. Również straty mogą mieć charakter iluzoryczny, jeżeli najpierw osiągamy wirtualne zyski na skutek wzrostu ceny np. akcji, a później spadku ich ceny. W takiej sytuacji istotne jest porównanie wyłożonego, pierwotnie kapitału (oszczędności) z wartością tego kapitału po jego wyciągnięciu z banku, biura maklerskiego itp.

W ostatnich latach zauważalny jest rozwój nowej specjalizacji odnoszącej się do decyzji finansowych. Są to finanse behawioralne, które mają ułatwić podejmowanie decyzji przez podmioty zarządzające pieniędzmi. Uwzględnienie dorobku psychologii, do której odwołuje się teoria finansów behawioralnych, jest ze wszech miar słuszne, bo to człowiek podejmuje konkretne decyzje. Ważne jest więc badanie zarówno motywów, którymi kieruje się jednostka (np. inwestor), jak też mechanizmu podejmowania decyzji w różnych warunkach. Doceniając ten kierunek

poszukiwań naukowych w odniesieniu do finansów nie można oczekiwać od teorii behawioralnej zbyt wiele. Ze względu na występowanie czynników losowych, przypadkowych, przewidywalność zjawisk np. na giełdzie, na rynku walutowym jest znacznie utrudniona, o ile w ogóle możliwa. Finanse behawioralne zapewne pozwalają lepiej zrozumieć istotę ryzyka przy podejmowaniu decyzji finansowych, ale ryzyka tego nie są w stanie wyeliminować.

Pieniądz elektroniczny i karty płatnicze

Najnowszą formą współczesnego pieniądza jest pieniądz elektroniczny. Stanowi on produkt rozwoju cywilizacyjnego, a ściślej rewolucji komunikacyjnej. W literaturze przedmiotu toczy się dyskusja o definicję pieniądza elektronicznego. Według dyrektywy Unii Europejskiej z 2000 r. pieniądz elektroniczny to wartość pieniężna, która stanowi prawo do roszczenia wobec emitenta. Wartość ta jest przechowywana w urządzeniu elektronicznym, wyemitowana w zamian za środki płatnicze o wartości nie mniejszej niż wartość wyemitowana. Pieniądz elektroniczny jest środkiem płatniczym akceptowanym przez podmioty inne niż instytucja emitująca. Pomijając niuanse definicyjne, zwłaszcza co do funkcji pieniądza, warto zwrócić uwagę na skutki istnienia pieniądza elektronicznego, do którego zaliczamy elektroniczną portmonetkę (produkt bazujący na technologii kart procesorowych) oraz pieniądz sieciowy (produkt bazujący na oprogramowaniu, za pomocą którego posiadacz może dokonywać płatności w internecie). Zgodnie z polskimi regulacjami karta płatnicza zaliczana jest do elektronicznych instrumentów płatniczych⁵. Zarówno pieniądz elektroniczny, jak i karty płatnicze spełniają podobne funkcje, analogicznie jak pieniądz gotówkowy czy też bezgotówkowy. Mogą one być wykorzystywane zwłaszcza w funkcji płatniczej. Zakres funkcjonowania pieniądza elektronicznego może być różny niż kart płatniczych. Pieniądz elektroniczny najczęściej jest używany w ramach konkretnego systemu bankowego (kraju). Karty płatnicze mogą być także stosowane poza granicami, jednakże emitent kart określa warunki korzystania z nich.

Mogą występować też ograniczenia podmiotowe (dostępny tylko dla przedsiębiorców), ograniczenia kwotowe dla regulowanych transakcji itp. Pieniądz elektroniczny oznacza dalszy postęp w ewolucji form pieniądza, ułatwia dostęp do pieniądza i dokonywanie rozliczeń, skraca do minimum czas dokonywanych transakcji, obniża koszty funkcjonowania pieniądza w gospodar-

ce w ogóle. Pieniądz elektroniczny ułatwia też rozwój i funkcjonowanie instrumentów finansowych. Nie można zatem sprowadzać istnienia pieniądza elektronicznego i kart płatniczych do technicznych usprawnień w rozliczeniach dokonywania różnych transakcji. Fakt ułatwionego dostępu do pieniądza przy pomocy bankomatów, sieci elektronicznej (internetu) przynosi korzyści ekonomiczne, chociaż ich pomiar nie jest łatwy.

Pieniądz elektroniczny ma niewątpliwie jedną wspólną cechę z pieniądzem papierowym – podatność na oszustwa, w przypadku pieniądza elektronicznego jest ona większa. Stąd też szczególna odpowiedzialność państwa, banków i instytucji finansowych, które posługują się pieniądzem elektronicznym, dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu tym pieniądzem.

Człowiek w świecie pieniądza...

Przedstawiony powyżej szkic o współczesnym pieniądzu, ubarwiony garstką wiedzy historycznej, jest dobrym punktem wyjścia do postawienia pytania: jaka jest sytuacja człowieka w świecie zdominowanym przez pieniądz? Posiadanie pieniądza jest najpierwszym warunkiem zaspokajania potrzeb, pieniądzem jednak trzeba się umiejętnie posługiwać, nie tylko w sensie dosłownym, ale w sensie ekonomicznym przede wszystkim. Współczesny charakter pieniądza, czyli oparcie pieniądza na zaufaniu, jest wielkim wyzwaniem dla jego posiadacza. Człowiek staje wobec wielu dylematów: wydawać natychmiast zarobione pieniądze, oszczędzać, a jeśli tak, to gdzie, na jakich warunkach itd. Na przykład: czy lokować oszczędności w bankach, w funduszach inwestycyjnych, w polisach ubezpieczeniowych, w obligacjach skarbowych itd. Inny dylemat jest związany z zaciąganiem pożyczek i kredytami. Pożyczać i wchodzić w posiadanie danego dobra, czy najpierw odkładać, w jakim banku, w jakiej walucie itd. Zdobycie pieniądza wiąże się z wysiłkiem, najczęściej z wykonaną pracą. Pieniądz staje się więc szczególnym dobrem, którym trzeba gospodarować, zarządzać, chronić jego wartość, a może i pomnażać tę wartość poprzez mądre decyzje inwestycyjne. Skoro my pracowaliśmy na pieniądz, to dlaczego nie mogłoby być przeciwnie. Wszak maksyma „pieniądz rodzi pieniądz” jest w jakimś stopniu trafna, ale nie zawsze się spełnia. W przypadku gospodarowania pieniądzem ryzyko jest znacznie większe niż w tradycyjnym gospodarowaniu. Wynika to z opisanej natury pieniądza, na kondycję którego wpływa szereg niezależnych od nas zjawisk.

Poruszanie się człowieka w świecie pieniądza jest utrudnione m.in. dlatego, że człowiek żyje w warunkach działania przemysłu finansowego (bankowego), którego głównym towarem jest pieniądz i różne instrumenty (finansowe). Motywem działalności tego przemysłu jest zysk. Stąd agresywna i nie zawsze *fair* prowadzona akcja reklamowa w celu zdobycia naszych oszczędności czy oferowania nam kredytu, polisy ubezpieczeniowej, karty kredytowej, prowadzenia rachunku bankowego *etc.*

Skala działalności instytucji finansowych, coraz bardziej wyrafinowane instrumenty, bogata i zróżnicowana oferta w zakresie zarządzania pieniądzem itd., są tak znaczne, że często przekraczają możliwości podejmowania racjonalnej decyzji przez jednostki. We współczesnym świecie pieniądza człowiek właściwie skazany jest na usługi finansowe oferowane przez pośredników finansowych (banki, towarzystwa inwestycyjne, towarzystwa ubezpieczeniowe itp.). Pośrednicy finansowi spełniają ważne funkcje ekonomiczne i społeczne, gdyż ułatwiają przesuwanie pieniądza pomiędzy różnymi fazami cyklu gospodarczego, umożliwiają transformacje oszczędności pieniężnych w kapitał, przyczyniają się do ochrony wartości naszego pieniądza, ograniczenia ryzyka decyzji związanych z pieniądzem, m.in. poprzez możliwości dywersyfikacji portfela. Jednak pośrednicy finansowi to nie są instytucje filantropijne. Motywem ich działalności jest zysk. Stąd też ważnym problemem, zwłaszcza w warunkach kryzysu, stają się postawy i normy etyczne podmiotów zarządzających pieniędzmi. Jest to szczególnie widoczne przy powierzaniu naszych pieniędzy różnym pośrednikom finansowym (bankom komercyjnym, towarzystwom emerytalnym, towarzystwom funduszy inwestycyjnych, towarzystwom ubezpieczeniowym itd.), którzy na zasadzie powiernictwa decydują, jak ulokować nasze pieniądze. Powiernictwo tworzy warunki do nadużyć zaufania, jakim obdarzamy powierników, którzy kierując się motywem zysku (premiami) lokują nasze pieniądze w ryzykowne aktywa finansowe, nie ponosząc żadnych konsekwencji materialnych takich decyzji. Zjawisko to określone jako pokusa nadużycia (*moral hazard*) nie jest oczywiście nowe, ale nasiliło się w ostatnich latach, a niekiedy jest wymieniane jako jedna z głównych przyczyn kryzysu finansowego ostatnich lat. Wyłania się stąd wielkie wyzwanie etyczne dla wykonujących zawód pośrednika finansowego. Wyzwania te powinny być podjęte przez system edukacji kadr. Edukacja jest ważna, ale może okazać się niewystarczająca, wobec tego konieczne jest wzmocnienie regula-

cyjnej roli państwa w stosunku do pośredników finansowych, gdyż zdarza się, że za ryzykowne decyzje menedżerów banków oraz instytucji finansowych materialną odpowiedzialność ponosi państwo (podatnik).

Nowe wyzwania, wobec których staje człowiek, związane są z omówionym lapidarnie pieniądzem elektronicznym. Jest on niewątpliwym dobrodziejstwem, ale też wiąże się z różnymi, nie zawsze korzystnymi konsekwencjami. Korzystanie z kart kredytowych, dokonywanie płatności za pomocą internetu jest wielkim ułatwieniem w posługiwaniu się pieniądzem. Ale pieniądz elektroniczny zawiera też wiele pułapek. Można przyjąć, że kontakt z pieniądzem fizycznym sprawia, że człowiek bardziej rozważnie zachowuje się przy podejmowaniu decyzji o jego wydawaniu niż wtedy, gdy posługuje się pieniądzem elektronicznym. Karty kredytowe mogą stać się pułapką zaciągania długów, których kredytobiorcy nie będą w stanie spłacić itd.

Pewnym problemem jest z kolei tzw. wykluczenie finansowe, które oznacza, że część obywateli nie może korzystać z dobrodziejstw posiadania pieniądza. Wynika to stąd, że nawet jeżeli ludzie dysponują zasobami pieniądza, to nie mogą oni korzystać z nowoczesnych usług finansowych, gdyż nie mają konta w banku, nie mają kart płatniczych itd. Szacunki o skali wykluczenia są różne, ale najczęściej ocenia się, że w Polsce dotyczy ono ok. 40% ludności⁶.

Krzewienie wiedzy o współczesnym pieniądzu, o zjawiskach i instrumentach finansowych, o instytucjach finansowych, o prawnej ochronie jednostki wchodzącej w różne stosunki z instytucjami finansowymi itd. zapewne sprzyja lepszemu zrozumieniu tych kwestii, a więc i lepszemu spełnianiu przez pieniądz jego funkcji ekonomicznych w społeczeństwie. Trzeba wszakże pamiętać, że pieniądz jest przede wszystkim kategorią społeczną, jest rezultatem umowy społecznej pomiędzy obywatelami a państwem będącym gwarantem tej umowy, na którym spoczywa szczególna odpowiedzialność.

Przypisy

- 1 Podstawy teoretyczne dla jednolitego obszaru gospodarczo-walutowego stworzył m.in. R. Mundell (1961 r.) – późniejszy laureat nagrody im. A. Nobla. Zob. R. Mundell, *Optimum Currency Areas*, „American Economic Review” 1961, vol. 51, nr 4.

- 2 Zob. http://forsal.pl/artykuly/419742,europejski_mechanizm_stabilizacyjny_wreszcie_utworzony_jego_wartosc_siegnie_750_mld_euro.html.
- 3 N. Durban, *Alchemia pieniądza – historia Long Term Capital Management i mitów z nim związanych*, K.E. Liber, Warszawa 2000.
- 4 T. Gruszecki, *Dolarowa bomba*, „Gazeta Bankowa” z 16 marca 2009 r.
- 5 Art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385 z późn. zm.).
- 6 T. Borkowski, *Życie bez konta. 40 proc. Polaków to wykluczeni finansowo*, „Gazeta Bankowa” z 27 kwietnia 2009 r.

Bibliografia

- Borkowski T., *Życie bez konta. 40 proc. Polaków to wykluczeni finansowo*, „Gazeta Bankowa” z 27 kwietnia 2009 r.
- Borcuch A., *Pieniądz elektroniczny. Pieniądz przyszłości – analiza ekonomiczno-prawna*, CeDeWu, Warszawa 2007.
- Borcuch A., *Pieniądz w ekonomii i socjologii*, CeDeWu, Warszawa 2010.
- Durban N., *Alchemia pieniądza – historia Long Term Capital Management i mitów z nim związanych*, K.E. Liber, Warszawa 2000.
- Fedorowicz Z., *Teorie pieniądza*, Poltext, Warszawa 1999.
- Friedman M., *Intrygujący pieniądz*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1994.
- Galbraith J.K., *Pieniądz. Pochodzenie i losy*, PWE, Warszawa 1982.
- Gruszecki T., *Teoria pieniądza i polityka pieniężna. Rys historyczny i praktyka gospodarcza*, Oficyna Ekonomiczna. Oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych, Kraków 2004.
- Gruszecki T., *Dolarowa bomba*, „Gazeta Bankowa” z 16 marca 2009 r.
- Mishkin F.S., *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, PWN, Warszawa 2002.
- Morawski W., *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002.
- Mundell R., *Optimum Currency Areas*, „American Economic Review” 1961, vol. 51, nr 4.
- Oreziak L., *Euro nowy pieniądz*, PWN, Warszawa 2003.
- Owsiak S., *Podstawy nauki finansów*, PWE, Warszawa 2002.
- Piaszczyński W., *Anatomia pieniądza*, SCRIPT, Warszawa 2004.
- Simmel G., *Filozofia pieniądza*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 1997.
- Soto J.H., *Pieniądz, kredyt bankowy i cykle koniunkturalne*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2009.

Zarząd Krajowy Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

ul. Nowy Świat 49, 00-042 Warszawa
tel. 22 551 54 01, 22 551 54 05, faks 22 551 54 44
www.pte.pl, e-mail: zk@pte.pl

Oddziały Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego:

Białystok, 15-732, ul. Choroszczańska 31
tel. 85 652 09 25
e-mail: stanislaw.grzelak@wse.edu.pl

Bielsko-Biała, 43-309, ul. Willowa 2,
bud. B, pok. 307
tel. 33 827 92 15, tel./fax 33 827 93 39
e-mail: partship@ath.bielsko.pl

Bydgoszcz, 85-034, ul. Długa 34
tel. 52 322 65 52, fax 52 322 67 81
e-mail: sekretariat@pte.bydgoszcz.pl

Częstochowa, 42-200, ul. Kilińskiego 32/34
tel. 34 324 97 33, 34 324 26 30
e-mail: opteczwa@onet.pl

Elbląg, 82-300, ul. Królewiecka 108
tel./faks 55 239 34 14
e-mail: strategia@umelblag.pl

Gdańsk, 80-830, ul. Długi Targ 46/47
tel. 58 301 54 61, 58 301 99 71,
e-mail: sekretariat@gdansk.ptc.pl

Gliwice, 44-100, ul. Zwycięstwa 47
tel./fax 32 231 45 84, 32 331 30 81 i 82,
e-mail: biuro@ptegliwice.pl

Katowice, 40-129, ul. Misjonarzy Oblatów 27
tel./fax 32 259 88 78, tel. 32 259 62 79
faks 32 258 54 82, e-mail: katowice@pte.pl

Kielce, 25-406, ul. Świętokrzyska 21
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Wydział Zarządzania i Administracji
tel./fax: 41 349 65 28
e-mail: a.szpilt@plusnet.pl

Koszalin, 75-254, ul. Franciszkańska 52
tel./fax 94 343 33 33
e-mail: jatop@onet.eu;
ptekoszalin@neostrada.pl

Kraków, 30-003, ul. Lubelska 21
tel. 12 634 32 59, fax 12 634 03 81
e-mail: krakow@pte.pl

Legnica, 59-220, Rynek 28
tel. 76 852 38 72
e-mail: pte.legnica@wp.pl

Lublin, 20-704, ul. Przyjacielska 4
tel./fax: 81 532 84 14, 81 534 35 50
e-mail: pte@lublin.net.pl

Łódź, 90-608, ul. Wólczańska 51
tel. 42 632 28 17, tel./fax 42 632 44 20
e-mail: sekretariat@pte.lodz.pl

Olsztyn, 10-117, ul. 1 Maja 13
tel. 89 527 24 49, 89 527 58 25
e-mail: pte@pteolsztyn.edu.pl

Opole, 45-082, ul. Ozimska 46a
tel./fax 77 401 69 01, 77 401 69 00
e-mail: zmikolajewicz@poczta.onet.pl

Poznań, 61-779, ul. Klasztorna 24/25
tel. 61 852 86 91, tel./fax 61 851 90 58
e-mail: info@pte.poznan.pl

Rzeszów, 35-045, ul. Hetmańska 15
tel. 17 853 36 49, fax 17 853 38 15
e-mail: pterzeszow@poczta.onet.pl

Szczecin, 71-414, Pl. Kilińskiego 3
tel. 91 455 34 55, fax 91 455 34 71
e-mail: pte@pte.szczecin.pl

Toruń, 87-100, ul. Kopernika 21
tel. 79 370 06 19
e-mail: pte@stud.umk.pl

Wałbrzych, 58-300,
ul. Szmida 4a
tel. 74 842 62 60
e-mail: ptewch@wp.pl

Warszawa, 00-042, ul. Nowy Świat 49
tel. 22 551 54 20,
fax 22 551 54 44
e-mail: pteow@interia.eu

Wrocław, 50-146, ul. Łaciarska 28
tel./fax 71 343 63 18
e-mail: pte-wroclaw@tlen.pl

Zielona Góra, 65-066, ul. Żeromskiego 3, skr. 165
tel. 68 327 04 19, fax 68 320 25 89
e-mail: pte@zg.pl

MECENASI OLIMPIADY WIEDZY EKONOMICZNEJ

Premier
Rzeczypospolitej Polskiej

Minister
Gospodarki

Szef Kancelarii
Prezesa Rady Ministrów

AGENCJA ROZWOJU PRZEMYSŁU
■ SPÓŁKA AKCYJNA ■

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO

BIURO INFORMACJI KREDYTOWEJ

Bank **BPH**
grupa GE Capital

Centrum Edukacji Statystycznej

fundacja kronenberga
citi handlowy

ISTNIEJE OD 1766 R.

NBP
Narodowy Bank Polski

POLSKA IZBA UBEZPIECZEŃ

Stowarzyszenie Księgowych
w Polsce

